UNIONIN YLEISEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

11. päivänä joulukuuta 2013 *

Välityslauseke — Eurooppalaisen tutkimusalueen toteuttamista ja innovointia tukeva Euroopan yhteisön kuudes tutkimuksen, teknologian kehittämisen ja esittelyn puiteohjelma (2002 – 2006) — Dicoems-sopimus ja Cocoon-sopimus — Osa ilmoitetuista menoista ei ole sopimuslausekkeiden mukaisia — Sopimusten päättäminen — Osan maksetuista määristä palauttaminen — Vahingonkorvaukset — Vastakanne — Sopimussuhteen ulkopuolinen vastuu — Perusteeton etu — Kumoamiskanne — Toimi, joka ei voi olla kanteen kohteena — Toimi, joka on tehty yksinomaan sopimusoikeudellisessa yhteydessä, josta sitä ei voida erottaa — Veloitusilmoitus — Tutkimatta jättäminen

Asiassa T-116/11,

Association médicale européenne (EMA), kotipaikka Bryssel (Belgia), edustajinaan asianajajat A. Franchi ja L. Picciano,

kantajana,

vastaan

Euroopan komissio, asiamiehinään S. Delaude ja F. Moro, avustajanaan asianajaja D. Gullo,

vastaajana,

jossa on kyse yhtäältä ensisijaisesta vaatimuksesta ensinnäkin, että kantaja saa korvauksen menoista, jotka johtuvat komission ja kantajan välillä 7.12.2003 tehdyn sopimuksen nro 507126, joka koskee Cocoon-hanketta, ja 19.12.2003 tehdyn sopimuksen nro 507760, joka koskee Dicomes-hanketta, täytäntöönpanosta, ja toiseksi, että komission päätöksen, jolla kyseiset sopimukset päätettiin, todetaan olevan lainvastainen, ja kolmanneksi, että maksuvaatimus kumotaan, ja neljänneksi, että aiheutunut vahinko korvataan, sekä toissijaisesta vaatimuksesta, joka perustuu sopimuksen ulkopuoliseen komission vastuuseen,

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja N. J. Forwood sekä tuomarit F. Dehousse (esittelevä tuomari) ja J. Schwarcz,

kirjaaja: johtava hallintovirkamies J. Palacio González,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 27.2.2013 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

tuomion

Asiaa koskevat oikeussäännöt

1. *Sopimussuhde*

1 EY 166 artiklan 1 kohdassa määrätään kaikkea unionin toimintaa tutkimuksen ja teknologian kehittämisen alalla koskevan monivuotisen puiteohjelman hyväksymisestä.

2 Kuudennen puiteohjelman, joka hyväksyttiin eurooppalaisen tutkimusalueen toteuttamista ja innovointia tukevasta Euroopan yhteisön kuudennesta tutkimuksen, teknologian kehittämisen ja esittelyn puiteohjelmasta (2002–2006) 27.6.2002 tehdyllä Euroopan parlamentin ja neuvoston päätöksellä N:o 1513/2002/EY (EYVL L 232, s. 1), puitteissa yhtäältä Euroopan yhteisöjen komissio ja toisaalta hankkeiden koordinoijat ja osallistujat, myös kantaja Association médicale européenne (EMA), tekivät 7.12.2003 sopimuksen nro 507126, joka koskee Cocoon-hanketta (jäljempänä Cocoon-sopimus), ja 19.12.2003 sopimuksen nro 507760, joka koskee Dicoems-hanketta (jäljempänä Dicoems-sopimus).

3 Kantajan ja muiden valittujen yksiköiden osallistuminen tutkimushankkeisiin tapahtui sellaisten yhteenliittymien jäsenenä, jotka muodostettiin Cocon- ja Dicoems-sopimusten sopimuslausekkeiden mukaisesti ja joihin kuuluivat yhtäältä koordinoija, jolle oli uskottu tiettyjä hallinnollisia tehtäviä ja hallinnointitehtäviä, ja toisaalta hankkeen muut osanottajat.

4 Cocoon-sopimuksen 5 artiklassa vahvistetaan Euroopan unionin suurimmaksi mahdolliseksi rahoitustueksi 6,7 miljoonaa euroa. Sopimuksen, joka on voimassa yhteensä 42 kuukautta, 6 artiklassa todetaan, että hanke jakautuu neljään raportointikauteen. Tästä artiklasta ja kannekirjelmän liitteenä olevista C-lomakkeista ilmenee, että ensimmäinen kausi on ajanjakso 1.1.–31.12.2004, toinen 2.1.–31.12.2005, kolmas 1.1.–31.12.2006 ja neljäs 1.1.–30.6.2007.

5 Dicoems-sopimuksen 5 artiklassa vahvistetaan Euroopan unionin suurimmaksi mahdolliseksi rahoitustueksi 2 miljoonaa euroa. Sopimus on voimassa yhteensä 30 kuukautta, ja se jakautuu sopimuksen 6 artiklan nojalla kolmeen raportointikauteen. Tästä artiklasta ja kannekirjelmän liitteenä olevista C-lomakkeista ilmenee, että ensimmäinen kausi on ajanjakso 1.1.–30.6.2004, toinen 1.7.–30.6.2005 ja kolmas 1.7. – 30.6.2006.

6 Molempien sopimusten 7 artiklan mukaisesti kunkin raportointijakson osalta yhteenliittymät toimittavat tietyssä määräajassa komissiolle raportteja toteutetusta toiminnasta, hankkeiden edistymisestä, resurssien käytöstä sekä ”C–Financial Statement -lomakkeen”, jonka kukin sopimuspuoli laatii ja toimittaa ja joka koskee niille sopimusten täytäntöönpanosta aiheutuvia kustannuksia, joiden palauttamista ne vaativat.

7 Kummassakin hankkeessa käytetään ennakkomaksumekanismia, ja taloudellisen tuen saamista koskevat yksityiskohtaiset määräykset määritetään Cocoon-sopimuksen 8 artiklassa ja Dicoems-sopimuksen 8 artiklassa. Kyseisten sopimusten 8 artiklan 2 momentin d alakohdan nojalla raportointijakson lopussa toteutettuja maksuja, joihin on liitetty tarkastuslausunto, pidetään lopullisina, sanotun kuitenkaan vaikuttamatta sellaisten tilintarkastusten tai tarkastusten tuloksiin, joita voitaisiin toteuttaa näiden sopimusten liitteessä II olevien yleisten ehtojen II.29 kohdan nojalla.

8 Cocoon-sopimuksen ja Dicoems-sopimuksen 12 artiklan mukaan niihin sovelletaan Belgian lainsäädäntöä.

9 Kyseisten sopimusten 13 artiklaan sisältyy välityslauseke, jossa todetaan, että ainoastaan unionin yleinen tuomioistuin on toimivaltainen ratkaisemaan komission ja sopimuspuolten väliset riidat, jotka koskevat kyseisten sopimuksen pätevyyttä, soveltamista tai tulkintaa.

10 Yleisiin ehtoihin, jotka kunkin sopimuksen 14 artiklan mukaan ovat osa sopimusta, sisältyy ensimmäinen osa, joka koskee erityisesti kyseessä olevien hankkeiden toteuttamista, sopimusten päättymistä ja vastuuta (II.2–II.18 kohta), toinen osa, joka koskee taloudellisia kysymyksiä ja tarkastuksia, tilintarkastuksia, palautuksia ja seuraamuksia (II.19–II.31 kohta), ja kolmas osa, joka koskee immateriaalioikeuksia (II.32–II.36 kohta).

11 Yleisten ehtojen II.6 kohdassa todetaan, että alihankinta on mahdollista sellaisten vähäisempien palvelujen osalta, jotka eivät muodosta hankkeen ydintä. Jotta alihankintasopimukseen liittyvät kustannukset olisivat tukikelpoisia, tiettyjen edellytysten on täytyttävä.

12 Yleisten ehtojen II.7 kohdan 1 alakohdassa todetaan, että raportit toimitetaan komissiolle 45 päivän kuluessa raportointikauden loppumisesta. Yleisten ehtojen II.7 kohdan 2 alakohdassa täsmennetään, että kunkin raportointikauden osalta yhteenliittymä esittää sopimusten mukaiset raportit (erityisesti toimintakertomukset ja hallinnointiraportit), joihin kuuluvat myös sopimuspuolten kultakin kaudelta toimittamat rahoitusilmoituksia koskevat C-lomakkeet.

13 Yleisten ehtojen II.8 kohdan 3 alakohdassa todetaan, että komissio sitoutuu arvioimaan raportit 45 päivän kuluessa niiden vastaanottamisesta. Se, ettei se vastaa tässä määräajassa, ei vastaa hyväksymistä. Komissio voi hylätä nämä raportit jopa sopimuksessa vahvistetun maksamisen määräpäivän jälkeen. Yleisten ehtojen II.8 kohdan 4 alakohdassa todetaan, että raporttien hyväksyminen ei merkitse vapautusta II.29 kohdan mukaisesti toteutetuista tilintarkastuksista ja tarkastuksista.

14 Yleisten ehtojen II.16 kohdassa mainitaan tilanteita, joissa sopimuspuolen osallistuminen voi päättyä.

15 Yleisten ehtojen II.16 kohdan 1 alakohdassa todetaan, että jos sopimuspuoli ei täytä sopimusvelvoitteitaan, komissio kehottaa yhteenliittymää löytämään asianmukaisen ratkaisun enintään 30 päivän määräajassa ja, ellei tyydyttävää ratkaisua löydy tässä määräajassa, komissio päättää kyseisen sopimuspuolen osallistumisen.

16 Yleisten ehtojen II.16 kohdan 2 alakohdassa todetaan, että komissio voi päättää sopimuspuolen osallistumisen välittömästi:

”a) jos sopimuspuoli on syyllistynyt tahallisesti tai tuottamuksellisesti ’sääntöjenvastaisuuteen’ sopimuksen täytäntöönpanossa

b) jos sopimuspuoli ei ole noudattanut osallistumissäännöissä (rules for participation) tarkoitettuja perustavanlaatuisia eettisiä periaatteita”.

17 Yleisten ehtojen II.1 kohdan 11 alakohdassa todetaan, että ”sääntöjenvastaisuudella” tarkoitetaan ”mitä tahansa yhteisön oikeuden säännöksen tai määräyksen tai sopimusvelvoitteen rikkomista, joka johtuu sopimuspuolen teosta tai laiminlyönnistä ja joka perusteettoman menon takia aiheuttaa tai voisi aiheuttaa vahinkoa Euroopan yhteisöjen yleiselle talousarviolle tai Euroopan yhteisöjen hoidossa oleville talousarvioille”.

18 Yleisten ehtojen II.16 kohdan 8 alakohdassa todetaan, että kun yhteenliittymä toteuttaa hanketta, komissio antaa takaisinperintämääräyksen (recovery order) säännöksiä rikkonutta sopimuspuolta vastaan tai pyytää sitä – antaen samalla yhteenliittymälle tiedon pyynnöstä – siirtämään yhteenliittymälle 30 päivän kuluessa määrän, jonka se on velkaa komissiolle. Jos sopimuspuoli ei noudata pyyntöä, komissio antaa takaisinperintämääräyksen kaikkien velkamäärien osalta. Tiettyjä

sopimuslausekkeita (ja erityisesti II.29, II.30 ja II.31 kohtaa, jotka koskevat tarkastuksia, tilintarkastuksia ja palautuksia) sovelletaan edelleen säännöksiä rikkoneeseen sopimuspuoleen sen osallistumisen päätyttyä ja sopimuspuoliin sopimuksen päätyttyä.

19 Yleisten ehtojen II.19 kohdan 1 alakohdassa määritetään tukikelpoiset menot ja todetaan seuraavaa:

”Tukikelpoisten menojen, jotka ovat aiheutuneet hankkeen täytäntöönpanosta, on täytettävä seuraavat edellytykset:

a) niiden on oltava todellisia, taloudellisesti järkeviä ja välttämättömiä hankkeen toteuttamiselle

b) ne on määritettävä sopimuspuolen tavanomaisten kirjanpitoperiaatteiden mukaisesti

c) niiden on aiheuduttava hankkeen kuluessa, sellaisena kuin kesto on määritelty 4 artiklan 2 kohdassa – –

d) niiden on oltava kirjattuja sen sopimuspuolen, jolle ne ovat aiheutuneet, kirjanpitoon viimeistään II.26 kohdassa tarkoitetun tarkastuslausunnon antamispäivänä. Menojen ja tulojen kirjaamisessa käytettävien kirjanpitomenettelyiden on noudatettava sopimuspuolen sijoittautumisvaltion kirjanpitosääntöjä ja niiden on mahdollistettava hankkeen täytäntöönpanosta aiheutuneiden menojen ja tulojen ja sopimuspuolen kaikkea toimintaa koskevien yleisilmoitusten välitön yhdistäminen toisiinsa – –”

20 Yleisten ehtojen II.19 kohdan 2 alakohdan a–h alakohdassa mainitaan kahdeksan tukikelvottomien kustannusten ryhmää. Yleisten ehtojen II.19 kohdan 2 alakohdan i alakohdassa todetaan lisäksi, että tukikelvottomia ovat kaikki kustannukset, jotka eivät täytä 1 alakohdassa vahvistettuja edellytyksiä.

21 Yleisten ehtojen II.20 ja II.21 kohdassa määritetään kaksi kustannustyyppiä, jotka ovat tukikelpoisia II.19 kohdassa esitetyin edellytyksin, eli ensinnäkin välittömät kustannukset, jotka voidaan kohdentaa suoraan tiettyihin hankkeisiin, ja toiseksi välilliset kustannukset, joita ei voida kohdentaa suoraan tiettyihin hankkeisiin mutta jotka voidaan yksilöidä ja perustella sopimuspuolen kirjanpitojärjestelmässä välittömiin kustannuksiin liittyvinä.

22 Hankkeiden toteuttamiseksi ja vastaavien sopimusten täytäntöön panemiseksi aiheutuneiden kustannusten ilmoittamiseksi yleisten ehtojen II.22 kohdassa esitetään kolme kustannuslaskentamenetelmää (cost reporting models), joista yksi on lisäkustannusmalli (additional cost model), jota voivat käyttää ei-kaupalliset elimet ja julkisoikeudelliset tai yksityisoikeudelliset voittoa tavoittelemattomat yhdistykset tai kansainväliset elimet, joilla ei ole kirjanpitojärjestelmää, jossa voitaisiin erottaa toisistaan (välittömien ja välillisten) kustannusten se osa, joka niille aiheutuu hankkeiden toteuttamisesta.

23 Yleisten ehtojen II.20 kohdan 2 alakohdassa määrätään, että lisäkustannusmallia käyttävät sopimuspuolet voivat ilmoittaa hankkeen nojalla ainoastaan niiden toistuviin kustannuksiinsa nähden ylimääräiset välittömät kustannukset. Siinä määrätään myös seuraavaa:

”Välittömät henkilöstökustannukset rajoittuvat hankkeessa työskentelevän henkilöstön todellisiin kustannuksiin, kun sopimuspuoli on tehnyt tämän henkilöstön kanssa:

määräaikaisen sopimuksen työskentelemisestä yhteisön tutkimusta ja teknologian kehittämistä koskevissa hankkeissa;

määräaikaisen sopimuksen tohtorintutkinnon saamiseksi;

sopimuksen, joka riippuu sopimuspuolen normaalin toistuvan rahoituksen lisäksi kokonaan tai osittain ulkoisesta rahoituksesta. Tällöin käsillä olevasta sopimuksesta johtuviin kustannuksiin eivät kuulu kustannukset, jotka katetaan normaalista toistuvasta rahoituksesta.”

24 Yleisten ehtojen II.26 kohdassa todetaan, että ulkoinen tilintarkastaja laatii tarkastuslausunnot. Tämän lausekkeen lopussa todetaan, että ulkoisten tilintarkastajien laatima lausunto ei heikennä mitenkään sopimuspuolten sopimuksen mukaista vastuuta eikä yleisten ehtojen II.29 kohdassa Euroopan unionille myönnettyjä oikeuksia.

25 Yleisten ehtojen II.27 kohdasta ilmenee, että koordinoijalle yhteenliittymän lukuun myönnetyt ennakot ovat yhä unionin omaisuutta.

26 Yleisten ehtojen II.28 kohdan 1 alakohdassa todetaan, että sopimuspuolelle maksettavan loppumaksun määrä päätetään II.7 kohdassa tarkoitettujen, komission hyväksymien kertomusten perusteella, ellei tarkastuksista ja tilintarkastuksista muuta johdu.

27 Yleisten ehtojen II.29 kohta koskee tarkastuksia ja tilintarkastuksia, joita voidaan kohdistaa sopimuspuoliin. Siinä todetaan seuraavaa:

”1. Komissio voi milloin tahansa sopimuksen aikana ja viisi vuotta hankkeen päättymisen jälkeen järjestää tarkastuksia, jotka toteuttavat joko tieteelliset tai tekniset tarkastajat tai ulkoiset tilintarkastajat taikka komission yksiköt, mukaan lukien OLAF. Tällaiset tarkastukset voivat koskea hankkeen ja sopimuksen moitteettomaan täytäntöönpanoon liittyviä tieteellisiä, rahoituksellisia, teknisiä tai muita näkökohtia (mukaan lukien kirjanpito- ja johtamisperiaatteet). Kaikki nämä tarkastukset on toteutettava luottamuksellisuusperiaatetta noudattaen. Näiden tilintarkastusten päätelmien mukaisesti komissiolle mahdollisesti maksettavat määrät peritään II.31 kohdan mukaisesti.

– –

2. Sopimuspuolten on toimitettava komissiolle kaikki yksityiskohtaiset tiedot, joita komissio saattaa pyytää tarkistaakseen, että sopimus on toteutettu ja pantu täytäntöön asianmukaisesti.

3. Sopimuspuolten on säilytettävä kaikki sopimukseen liittyvät alkuperäiset asiakirjat tai perustelluissa poikkeustapauksissa näiden asiakirjojen oikeiksi todistetut jäljennökset viisi vuotta hankkeen päättymisestä lukien. Nämä asiakirjat on toimitettava komissiolle, jos komissio pyytää niitä sopimuksessa sovitun tarkastuksen toteuttamisen yhteydessä.

– –”

28 Yleisten ehtojen II.31 kohdan 1 alakohdassa todetaan, että komissio voi periä takaisin sopimuspuolille perusteettomasti maksetut määrät tai määrät, joiden palauttaminen on perusteltua sopimuksen mukaisesti. Yleisten ehtojen II.31 kohdan 5 alakohdassa todetaan, että EY 256 artiklan nojalla komissio voi tehdä täytäntöönpanokelpoisen päätöksen, jossa määritetään määrä, joka muiden henkilöiden kuin valtioiden on maksettava.

29 Yleisten ehtojen II.32 kohdassa todetaan, että taitotieto (knowledge), joka yleisten ehtojen II.1 kohdan 14 alakohdassa määritetään kyseisten hankkeiden tuloksiksi sekä niihin liittyviksi oikeuksiksi, on sen saamiseen myötävaikuttaneiden komission sopimuspuolten omaisuutta.

2. *Belgian oikeus*

30 Belgian siviilikoodeksin 1134 §:ssä säädetään, että ”lain mukaisesti tehdyt sopimukset sitovat sopimuspuolia lain tavoin” (ensimmäinen momentti) ja että ”ne voidaan päättää vain yhteisellä sopimuksella tai laissa hyväksytyistä syistä” (toinen momentti).

31 Belgian siviilikoodeksin 1134 §:n kolmannessa momentissa säädetään, että sopimukset on pantava täytäntöön lojaliteettiperiaatetta noudattaen. Saman siviilikoodeksin 1135 §:ssä säädetään, että ”sopimukset eivät velvoita ainoastaan siihen, mistä määrätään sopimuksessa nimenomaisesti, vaan kaikkiin velvoitteeseen luonnostaan kohtuuden, käytännön tai lain mukaisesti kuuluviin seurauksiin”, ja myös se ilmentää siis sopimusten lojaliteettiperiaatetta noudattaen tapahtuvan täytäntöönpanon periaatetta.

32 Kun sopimuksen täytäntöönpanosta tulee riitaa, todistustaakkaa säännellään Belgian siviilikoodeksin 1315 §:ssä, jossa säädetään seuraavaa:

”Sen, joka väittää täyttäneensä velvoitteen, on näytettävä se toteen.

Sen, joka väittää vapautuneensa velvoitteesta, on puolestaan näytettävä toteen maksu tai seikka, joka aiheutti hänen velvollisuutensa lakkaamisen.”

33 Belgian siviilikoodeksin 1341 §:ssä säädetään, että todisteiden osalta ”kaikista 375 euron määrän tai arvon ylittävistä asioista, jopa vapaaehtoisista maksuista, on allekirjoitettava asiakirja notaarin läsnäollessa tai yksityisesti”. Siinä täsmennetään, että ”vastaan ei oteta todistajanlausuntoja, joilla riitautetaan asiakirjojen sisältö tai jotka esitetään asiakirjojen lisäksi tai jotka koskevat seikkaa, joka on väitetty sanotuksi ennen asiakirjan laatimista, sen aikana tai sen jälkeen, kun kyse on alle 375 euron määrästä tai arvosta”. Kyseisessä pykälässä säädetään lisäksi seuraavaa:

”Tämä ei vaikuta kauppaa koskevissa laeissa säädettyyn.”

34 Kyseisen siviilikoodeksin 1347 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Edellä esitettyjä sääntöjä koskee poikkeus, kun on olemassa kirjallinen todistusaihe.

Kirjalliseksi todistusaiheeksi kutsutaan kirjallista asiakirjaa, joka on peräisin siltä, jota vastaan vaatimus on esitetty, tai tämän edustajalta ja jonka perusteella väitetty tosiseikka on todennäköinen.”

Asian tausta

35 Kantaja on Belgian lainsäädännön mukaisesti perustettu voittoa tavoittelematon yhdistys, jonka kotipaikka on Bryssel (Belgia).

36 Se toteaa osallistuneensa 166 410,50 eurolla Dicoems-hankkeeseen ja 260 756,53 eurolla Cocoon-hankeeseen eli yhteensä 427 167,03 eurolla. Se toteaa saaneensa 176 167,87 euron määrän ja sen saamisten kahdesta hankkeesta olevan siis vielä 250 999,16 euroa.

37 Dicoems-sopimuksen koordinoijan konkurssin jälkeen kantaja nimettiin tämän tilalle 19.1.2007 lähtien. Cocoon-sopimuksen koordinoija, joka oli poistettu kaupparekisteristä, korvattiin toisella.

38 Komissio ilmoitti kantajalle 12.2.2009 päivätyllä kirjeellä päättäneensä toteuttaa yleisten ehtojen II.29 kohdan mukaisen tilintarkastuksen tarkastaakseen Dicoems- ja Cocoon-sopimuksen täytäntöönpanon asianmukaisuuden kirjanpidon ja rahoituksen osalta. Tilintarkastus toteutettiin 3. ja 4.3. ja 7.4.2009.

39 Komissio toimitti 19.5.2009 päivätyllä kirjeellä kantajalle tilintarkastuskertomusluonnoksen ja pyysi tätä esittämään huomautuksensa 30 päivän määräajassa sen vastaanottamisen jälkeen.

40 Kantaja pyysi 18.6.2009 päivätyllä kirjeellä komissiota pidentämään edellä mainittujen huomautusten esittämisen määräaikaa neljällä kuukaudella vedoten muun muassa vuonna 2004 tapahtuneeseen muuttoon ja tarpeeseen tarkastaa kaikki merkitykselliset asiakirjat ja etsiä hyödylliset ja/tai puuttuvat asiakirjat.

41 Komissio myönsi 23.6.2009 päivätyllä kirjeellä kantajalle 30 päivän lisämääräajan huomautustensa esittämiseen ja selitti, että kantajan alun perin pyytämä neljän kuukauden pidennys on kohtuuton, sillä yleisten ehtojen II.29 kohdan 3 alakohdan mukaan sopimuspuolten oli säilytettävä kaikki sopimukseen liittyvät alkuperäiset asiakirjat (tai poikkeustapauksissa näiden asiakirjojen oikeiksi todistetut jäljennökset) viisi vuotta hankkeen päättymisestä ja nämä asiakirjat oli toimitettava komissiolle, jos komissio pyysi niitä mahdollisen tilintarkastusmenettelyn yhteydessä.

42 Komissio täsmensi myös, että yleisten ehtojen II.19 kohdan 1 alakohdan d alakohdan mukaan hankkeiden toteuttamisesta aiheutuneiden tukikelpoisten kustannusten oli oltava kirjattuja sopimuspuolen kirjanpitoon viimeistään yleisten ehtojen II.26 kohdassa tarkoitetun tarkastuslausunnon antamispäivänä. Komissio totesi siis, että tosiasiallisesti kaikkien kustannuksia koskevien asiakirjojen olisi pitänyt jo olla kantajan hallussa sinä päivänä, jolloin tilintarkastus toteutettiin sen tiloissa.

43 Kantaja totesi 3. ja 6.7.2009 lähetetyissä sähköposteissa, että asiakirjat olivat Italiassa ja että Cocoon-sopimuksen osalta tuomioistuimen lupa oli tarpeen. Se pyysi komissiolta jäljennöstä Dicoems- ja Cocoon-sopimuksista, mukaan lukien vastaavien hankkeiden ja sopimuspuolten velvollisuuksien täydellinen kuvaus, sekä jäljennöstä hankkeiden koordinoijien lähettämistä kustannusilmoituksista selittäen haluavansa tarkastaa, että komission hallussa olevat asiakirjat olivat samoja kuin sen lähettämät asiakirjat.

44 Komissio lähetti 10.7.2009 kantajalle sähköpostitse jäljennöksen sopimuksista ja niiden liitteistä sekä kantajan lukuun saadut rahoitusasiakirjat.

45 Kantaja esitti 19.8.2009 komissiolle huomautuksensa tilintarkastuskertomusluonnoksesta sekä asiakirjoista.

46 Komissio ilmoitti 30.9.2009 kantajalle tilintarkastuksen päättymisestä ja toimitti sille lopullisen tilintarkastuskertomuksen.

47 Lopullisen tilintarkastuskertomuksen yhteydessä komissio katsoi kantajan rikkoneen sopimusehtoja ja syyllistyneen Dicoems- ja Cocoon-sopimusten täytäntöönpanossa yleisten ehtojen II.1 kohdan 11 alakohdassa tarkoitettuihin vakaviin sääntöjenvastaisuuksiin. Komissio mainitsi erityisesti sen, ettei kantajan kirjanpidossa voida jäljittää kustannuksia, joiden korvaamista kantaja on vaatinut; sopimusten täytäntöönpanoa koskevien asiakirjojen alkuperäisversioiden (tai oikeiksi todistettujen jäljennösten, silloin kun ne sallittiin) puuttumisen; sen, että tietyt kustannukset, joiden korvaamista kantaja on vaatinut, eivät olleet todellisia eivätkä vastanneet hankkeisiin liittyviä asiakirjatositteita; sen, että allekirjoittamalla komissiolle toimitetut rahoitusasiakirjat kantaja on vahvistanut olosuhteet, jotka eivät vastaa todellisuutta kustannusten ja niihin liittyvien tositteiden osalta, ja sen, että alihankintasopimuksia oli tehty sopimusehtojen vastaisesti. Komissio katsoi siis, että tukikelpoisina kustannuksina vaaditusta 329 140,69 euron määrästä 315 739,99 euron määrä oli hylättävä, ja totesi, että kantajan osallistuminen hankkeisiin on päätettävä yleisten ehtojen II.16 kohdan mukaisesti.

48 Kantajan ja komission välillä pidettiin kokous 3.12.2009.

49 Komissio vastasi 11.1.2010 sähköpostitse kantajan väitteisiin ja ilmoitti sille, ettei se voi missään tapauksessa vapautua vastuustaan niiden sääntöjenvastaisuuksien, joihin se on syyllistynyt, suhteen sillä perusteella, ettei se tuntenut Dicoems- ja Cocoon-hankkeiden rahoitus- ja kirjanpitosäännöksiä.

50 Komissio ilmoitti 20.1.2010 päivätyllä kirjeellä tahdostaan päättää kantajan osallistuminen Dicoems- ja Cocoon-hankkeisiin yleisten ehtojen II.16 kohdan 2 alakohdan nojalla ja näin ollen vaatia perusteettomasti saatujen määrien, jotka ovat yhteensä 165 302,15 euroa eli 121 261,06 euroa Cocoon-hankkeen osalta ja 44 041,09 euroa Dicoems-hankkeen osalta, palauttamista.

51 Kantaja esitti 24.2.2010 päivätyllä kirjeellä huomautuksensa komission 20.1.2010 päivätystä kirjeestä.

52 Komissio vastasi näihin huomautuksiin 21.4.2010 päivätyllä kirjeellä.

53 Kantaja pyysi 24.2., 3. ja 5.5.2010 päivätyillä kirjeillä myös saada tutustua komission ja molempien hankkeiden yhteenliittymien muiden jäsenten väliseen kirjeenvaihtoon. Kantajan ja komission edustajat tapasivat 1.7.2010. Kantaja rajoitti 9.7.2010 niiden asiakirjojen luetteloaan, joihin se pyysi saada tutustua. Pyydetyt asiakirjat toimitettiin sille 5.8.2010.

54 Kantaja lähetti 15.9.2010 päivätyllä kirjeellä komissiolle huomautukset lopullisesta tilintarkastuskertomuksesta.

55 Komissio vastasi näihin huomautuksiin 22.10.2010 esitettyään ensin uuden analyysin kustannuksista, joiden korvaamista kantaja oli vaatinut, ja niiden sopimusehtojen mukaisen tukikelvottomuuden syistä todeten, että esitetyt todisteet ja väitteet eivät olleet omiaan kyseenalaistamaan tilintarkastusmenettelyn päätteeksi esitettyjä toteamuksia.

56 Kantaja pyysi 4.11.2010 päivätyllä kirjeellä lisäaikaa 22.10. päivättyyn kirjeeseen vastaamiseksi.

57 Komissio ilmoitti kantajalle 5.11.2010 päivätyllä kirjeellä siitä, että kantajan osallistuminen Cocoon- ja Dicoems-hankkeisiin päätetään yleisten ehtojen II.16 kohdan 2 alakohdan perusteella komission 20.1.2010 päivätyssä kirjeessä esitetyillä perusteilla. Komissio totesi myös, että yleisten ehtojen II.16 kohdan 8 alakohdan perusteella se peri veloitusilmoituksella kantajalle perusteettomasti maksettua 164 080,03 euron määrää (eli 121 098,51 euroa Cocoon-sopimukseen liittyen ja 42 981,52 euroa Dicoems-sopimukseen liittyen).

58 Kantaja teki 1.12.2010 kantelun Euroopan oikeusasiamiehelle komission huonosta hallinnosta. Oikeusasiamies hylkäsi tämän kantelun 1.2.2011.

59 Kantaja lähetti 7.12.2010 lopulliset huomautukset, joissa se vaati 5.11.2010 päivätyssä kirjeessä todetun määrän maksuunpanopäätöksen lykkäämistä oikeusasiamiehen päätöstä odotettaessa.

60 Komissio osoitti 13.12.2010 kantajalle 164 080,03 euron määräisen veloitusilmoituksen, jossa täsmennettiin kummankin sopimuksen osalta tukikelpoiseksi katsottu määrä, jo maksetut määrät ja takaisin perittävä määrä.

Oikeudenkäyntimenettely ja asianosaisten vaatimukset

61 Kantaja nosti käsiteltävänä olevan kanteen unionin yleisen tuomioistuimen kirjaamoon 21.2.2011 saapuneella kannekirjelmällä. Sen hakemus, jossa on vaadittu komission 5.11.2010 tekemän päätöksen, jolla purettiin Cocoon- ja Dicoems-hankkeeseen liittyvät sopimukset, ja veloitusilmoituksen täytäntöönpanon lykkäämistä ja joka esitettiin unionin yleisen tuomioistuimen kirjaamoon 7.3.2011 jätetyllä erillisellä kirjelmällä, hylättiin unionin yleisen tuomioistuimen presidentin asiassa T-116/11 R, EMA vastaan komissio, 18.11.2011 antamalla määräyksellä (ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

62 Unionin yleinen tuomioistuin (toinen jaosto) on esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella päättänyt aloittaa suullisen käsittelyn. Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 64 artiklan mukaisena prosessinjohtotoimena se kehotti asianosaisia vastaamaan joihinkin kysymyksiin, minkä asianosaiset tekivät määräajassa.

63 Asianosaisten lausumat ja vastaukset unionin yleisen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin kuultiin 27.2.2013 pidetyssä istunnossa.

64 Kantaja vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin

— ottaa kanteen tutkittavaksi ja toteaa sen perustelluksi

— ensisijaisesti

  — toteaa, että kantaja on täyttänyt asianmukaisesti sopimusvelvoitteensa, jotka perustuvat Dicoems- ja Cocoon-sopimuksiin, ja että sillä on näin ollen oikeus saada korvaus menoista, jotka johtuvat näiden sopimusten täytäntöönpanosta ja jotka ilmenevät komissiolle lähetetyistä C-lomakkeista, joihin sisältyy Cocoon-sopimuksen jaksoa IV koskeva C-lomake

  — toteaa, että 5.11.2010 päivättyyn kirjeeseen sisältyvä komission päätös purkaa kyseiset sopimukset on lainvastainen

  — tämän seurauksena toteaa, että komission esittämä vaatimus 164 080,10 euron suuruisen määrän palauttamisesta on perusteeton, ja näin ollen kumoaa veloitusilmoituksen laatimalla vastaavan hyvitysilmoituksen ja joka tapauksessa toteaa, että veloitusilmoitus on lainvastainen

  — velvoittaa komission maksamaan jäljelle jääneet summat, jotka perustuvat komissiolle toimitettuihin C-lomakkeisiin ja joiden määrä on 250 999,16 euroa

  — velvoittaa komission maksamaan kantajalle kohtuullisen korvauksen vahingosta, jonka se kärsi määräysvallan puuttumisesta

— tai toissijaisesti

  — toteaa, että komissio on saanut perusteetonta etua lainvastaisuuden perusteella

  — velvoittaa komission tämän seurauksena korvaamaan kantajalle aiheutuneet aineelliset ja aineettomat vahingot, joiden suuruus on määritettävä tässä oikeudenkäynnissä

— joka tapauksessa velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

65 Komissio vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin

— jättää kanteen tutkimatta ja/tai hylkää sen perusteettomana

— jättää vahingonkorvausvaatimuksen tutkimatta ja/tai hylkää sen perusteettomana

— velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

66 Vastauskirjelmässään komissio esittää vastakanteen. Se vaatii unionin yleistä tuomioistuinta vahvistamaan veloitusilmoituksen ja kantajan sopimuksiin osallistumisen päättymisen ja tämän seurauksena velvoittaa kantajan maksamaan takaisin 164 080,03 euron määrän lisättynä koroilla yleisten ehtojen II.31 kohdan 2 alakohdan mukaisesti.

Oikeudellinen arviointi

1. *Alustavat huomiot*

67 Ensimmäiseksi on mainittava, että kantaja jätti 20.7.2011 vastauskirjelmän lisäksi asiakirja-aineistoon lisätyn kirjeen, johon komissiota pyydettiin vastaamaan vastauskirjelmässä. Tässä 20.7.2011 jätetyssä kirjeessä kantaja vasta arvostelee sitä, että komission vastine sisältää lukuisia viittauksia väitteisiin ja asiakirjoihin, jotka liittyvät välitoimimenettelyyn, joka on erillinen menettely. Tämä aiheuttaa kantajan mukaan sekaannusta ja lisää välillisesti vastineen sivujen määrää, minkä vuoksi asianosaisille annetuissa ohjeissa vahvistettu sivumäärä ylittyi.

68 Unionin yleinen tuomioistuin toteaa, ettei kyse ole itsenäisestä kanneperusteesta eikä sen perusteella ole esitetty mitään väitettä kannekirjelmässä esitettyihin vaatimuksiin nähden. Jos oletetaan, että kyse on tämän kanteen tueksi esitetystä väitteestä, se on hylättävä vaikutuksettomana.

69 Lisäksi on joka tapauksessa todettava, että komissio toisti välitoimimenettelyssä esitetyt väitteet pääasian oikeudenkäyntimenettelyssä itsenäisesti ja riippumatta välitoimimenettelyssä esitetyistä väitteistä eivätkä ne ole pelkkiä viittauksia. Ne eivät siis voineet lisätä asianosaisille annetuissa ohjeissa vahvistettua sivumäärää. Lisäksi ne on esitetty täysimääräisesti ja jäsennellysti. Niihin liittyviin asiakirjoihin viitattiin vastineessa selvästi ilman minkäänlaista sekaannuksen mahdollisuutta, ja nämä asiakirjat ovat uudelleen vastauskirjelmän liitteenä.

70 Tämä väite on siis joka tapauksessa hylättävä.

71 Toiseksi kannekirjelmästä ja erityisesti neljännestä vaatimuksesta ilmenee, että kantaja vaatii lähinnä veloitusilmoituksen, jolla pyritään siihen, että kantaja palauttaa kyseessä olevan määrän, kumoamista.

72 Tältä osin on muistutettava, että toimielinten tekemät toimet, jotka liittyvät puhtaasti sopimusoikeudelliseen asiayhteyteen, josta niitä ei voida erottaa, eivät luonteensa puolesta kuulu niihin SEUT 288 artiklassa tarkoitettuihin toimiin, joiden kumoamista voidaan vaatia unionin tuomioistuimilta SEUT 263 artiklan nojalla (ks. asia T-353/10, Lito Maieftiko Gynaikologiko kai Cheirourgiko Kentro v. komissio, määräys 12.10.2011, 24 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

73 Nyt käsiteltävässä asiassa komissio vaatii veloitusilmoituksella, jossa viitataan sen 5.11.2010 päivättyyn kirjeeseen, kantajaa maksamaan sille velkansa, joka muodostuu maksetuista määristä, jotka vastaavat kustannuksia, joita se on pitänyt sopimusten nojalla tukikelvottomina ja joita se ei ole hyväksynyt. Komissio on tällöin pysynyt sopimuksen piirissä ja tukeutuu erityisesti yleisten ehtojen II.29 kohdan 1 alakohtaan ja II.31 kohtaan yhdessä luettuina.

74 Veloitusilmoitus liittyy siis komission ja kantajan välisten sopimusten asiayhteyteen, koska sillä pyritään sopimusehtoihin perustuvan velan perimiseen ja koska sillä vedotaan oikeuksiin, joita komissiolla on kyseisten kantajan kanssa tehtyjen sopimusten ehtojen nojalla (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat T-428/07 ja T-455/07, CEVA v. komissio, tuomio 17.6.2010, Kok., s. II-2431, 53 kohta; asia T-435/10, IEM v. komissio, määräys 31.8.2011, 44 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa, ja edellä 72 kohdassa mainittu asia, Lito Maieftiko Gynaikologiko kai Cheirourgiko Kentro v. komissio, määräyksen 26 kohta).

75 Koska veloitusilmoitusta ei voida erottaa sopimusten asiayhteydestä, on katsottava, että vaatimusten neljättä osaa, jossa vaaditaan sen kumoamista tai sen lainvastaisuuden toteamista, ei voida ottaa tutkittavaksi. Vaatimusten tämän osan tueksi esitetyt väitteet on siis hylättävä, koska ne on esitetty sellaisen vaatimusten osan tueksi, jota ei voida ottaa tutkittavaksi. Jos oletetaan, että vaatimusten sen osan, jossa vaaditaan veloitusilmoituksen kumoamista, voidaan katsoa koskevan kyseessä olevien

määrien palauttamista unionin yleisen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti (ks. edellä 72 kohdassa mainittu asia, Lito Maieftiko Gynaikologiko kai Cheirourgiko Kentro v. komissio, määräyksen 34 ja 35 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen), on lisäksi todettava, että veloitusilmoitusta vastaan esitetyt kanneperusteet ovat joka tapauksessa samankaltaisia kuin palautusvaatimuksen tueksi esitetyt kanneperusteet.

76 Kantaja esittää SEUT 268, SEUT 272 ja SEUT 340 artiklaan perustuvan kanteen yhteydessä viisi kanneperustetta. Neljä ensimmäistä kanneperustetta liittyvät ensisijaiseen vaatimukseen ja viides kanneperuste, joka koskee komission vastuuta sillä perusteella, että se on saanut perusteetonta etua ja toiminut lainvastaisesti, liittyy toissijaiseen vaatimukseen.

2. *Ensisijainen vaatimus, joka perustuu neljään ensimmäiseen kanneperusteeseen*

77 Kantaja vetoaa neljään kanneperusteeseen. Ensimmäinen kanneperuste koskee yleisten ehtojen II.19, II.20, II.21 ja II.25 kohdan rikkomista. Toinen kanneperuste perustuu siihen, että komissio on laiminlyönyt valvontavelvoitettaan sekä loukannut lojaliteettiperiaatetta sopimusten täytäntöönpanossa. Kolmannen kanneperusteen mukaan komissio on loukannut hyvän hallinnon periaatetta ja suhteellisuusperiaatetta ja neljännen kanneperusteen mukaan komissio on loukannut puolustautumisoikeuksia ja laiminlyönyt perusteluvelvollisuutta.

Ensimmäinen kanneperuste, jonka mukaan yleisten ehtojen II.19, II.20, II.21 ja II.25 kohtaa on rikottu

78 Aluksi on lausuttava kantajan vaatimuksesta, joka koskee Cocoon-hankkeen neljänteen kauteen liittyvää määrää, jota ei ole maksettu sille ja jota tilintarkastus ei koskenut. Kantaja vetoaa tämän jälkeen väitteeseen, jonka mukaan kustannusmallia ei voinut valita, väitteeseen, joka koskee sitä, että laskutetut kustannukset, joita ei ole vielä maksettu, eivät ole tukikelpoisia, väitteeseen, joka koskee välittömiä henkilöstökustannuksia, väitteeseen, joka koskee välillisiä henkilöstökustannuksia, ja väitteeseen, jonka mukaan lopullinen tilintarkastuskertomus on epäjohdonmukainen, ja nämä väitteet on tutkittava yksitellen.

Neljättä kautta koskeva palautusvaatimus

79 Aluksi on todettava, että kantaja sisällyttää palautusvaatimukseensa Cocoon-hankkeen neljänteen kauteen liittyvän 98 030,42 euron määrän. Se väittää lopullisesta tilintarkastuskertomuksesta ilmenevän, että komissiolla oli hallussaan yksityiskohtaisia tietoja kustannuksista eikä asiakirjojen toimittamisen viivästymistä voida lukea sen syyksi. Kantaja toteaa vastauksissaan prosessinjohtotoimiin lisäksi, että yleisten ehtojen II.29 kohdassa määrätty viiden vuoden määräaika oli päättynyt eikä tilintarkastus ole enää mahdollinen.

80 Unionin yleinen tuomioistuin toteaa, että neljättä kautta, joka sijoittuu välille 1.1.–30.6.2007, vastaavaa määrää ei ole maksettu kantajalle eikä se ollut tilintarkastuksen kohteena. Unionin yleisen tuomioistuimen esittämiin kirjallisiin kysymyksiin annetuista vastauksista ilmenee nimittäin, että komissio tutkii parhaillaan tätä kautta koskevia rahoitusasiakirjoja.

81 On muistutettava, että vaikka nyt käsiteltävässä asiassa sovellettavissa sopimusehdoissa ei sinänsä vaadita tilintarkastusta, sopimusten 8 artiklan 2 kohdasta ja yleisten ehtojen II.28 kohdan 1 alakohdasta ilmenee, että sopimuspuolelle maksettavan loppumaksun määrä päätetään kyseisten yleisten ehtojen II.7 kohdassa tarkoitettujen, komission hyväksymien kertomusten perusteella. Lisäksi yleisten ehtojen II.8 kohdan 3 alakohdasta ilmenee, että se, ettei komissio vastaa, ei merkitse kyseisten kertomusten hyväksymistä.

82 Nyt käsiteltävässä asiassa on todettava, että riippumatta siitä, kenen syyksi Cocoon-sopimuksen neljänteen kauteen liittyvien asiakirjojen toimittamisen viivästyminen voidaan lukea, komissio ei ottanut kantaa kyseessä olevien määrien tukikelpoisuuteen eikä hyväksynyt tähän neljänteen kauteen liittyviä asiakirjoja. Pelkästään se, että komissio ei ole arvostellut kyseessä olevia määriä, ei voi olla riittävää, jotta voitaisiin katsoa, että se on hyväksynyt ne ja että niihin liittyvät määrät ovat tukikelpoisia.

83 Lisäksi yleisten ehtojen II.29 kohdassa mainitulla vanhentumisella viidessä vuodessa hankkeen päättymisestä, mihin kantaja vetoaa, ei ole merkitystä, sillä se koskee mahdollisuutta toteuttaa tilintarkastus tai tarkastus eikä sitä, että komissio hyväksyy rahoituskertomukset.

84 Kantaja ei viittaa yhteenkään asiakirjaan tai todisteeseen, joka koskee sen mainitsemaa määrää ja kyseessä olevaan neljänteen kauteen liittyviä kustannuksia.

85 Näin ollen kantajan vaatimus, joka koskee Cocoon-hankkeen neljänteen kauteen liittyvää 98 030,42 euron määrää, jota komissio ei ole hylännyt ja jonka määrää ja pätevyyttä kantaja ei ole edes perustellut, on jätettävä tutkimatta.

Väite, joka koskee kustannusmallin valintamahdollisuuden puuttumista

86 Kantaja korostaa, että voittoa tavoittelemattomana yhdistyksenä sen oli valittava lisäkustannusmalli. Nyt käsiteltävässä asiassa se valitsi tämän mallin, sillä se ei kirjanpitojärjestelmänsä perusteella pystynyt erottamaan välittömiä kustannuksia mutta pystyi yksilöimään hankkeeseen käytetyt lisäkustannukset. Tämä järjestelmä oli siis sen mukaan ”pakollinen valinta”.

87 On todettava, että on kiistatonta, että kantaja valitsi tämän lisäkustannusmallin yleisten ehtojen II.22 kohdan 3 alakohdan mukaisesti.

88 Se, että tämä valinta oli välttämätön, kun otetaan huomioon sen kirjanpitojärjestelmä, merkitsee vain kantajan hyväksymien sopimuslausekkeiden soveltamista. Se ei voi siis valittaa siitä, että se on joutunut valitsemaan lisäkustannusmallin.

89 Tämä väite on näin ollen hylättävä.

Väite, joka koskee sitä, että laskutetut kustannukset, joita ei ole vielä maksettu, eivät ole komission mukaan tukikelpoisia

90 Kantaja väittää, että sen kirjanpitoon sisältyvät henkilöstökulut vastaavat jo toteutettuja suorituksia, joista ovat osoituksena konsulttien lähettämät laskut ja työaikaselvitykset, ja että kyse on tukikelpoisista kustannuksista, vaikka laskuja ei ole vielä maksettu. Kassatapahtuman edellyttäminen olisi yleisten ehtojen II.19 kohdan 2 alakohdan vastaista ja merkitsisi syrjintää sovellettavien kirjanpitosääntöjen perusteella.

91 On huomautettava, että yleisten ehtojen II.19 kohdan 1 alakohdassa määrätään lähinnä, että ollakseen tukikelpoisia menojen on täytettävä useita ehtoja. Erityisesti niiden on pitänyt aiheutua hankkeen kestäessä, lukuun ottamatta loppuraportin laatimiseen liittyviä kustannuksia (II.19 kohdan 1 alakohdan c alakohta), ja ne on kirjattava sen sopimuspuolen kirjanpitoon, jolle ne ovat aiheutuneet, viimeistään yleisten ehtojen II.26 kohdassa tarkoitetun tarkastuslausunnon laatimispäivänä. Menojen ja tulojen kirjaamiseksi käytettyjen kirjanpitomenettelyjen on noudatettava sopimuspuolen sijoittautumisvaltion kirjanpitosääntöjä, ja niiden on mahdollistettava hankkeen täytäntöönpanosta aiheutuneiden menojen ja tulojen ja sopimuspuolen kaikkea toimintaa koskevien yleisilmoitusten välitön yhdistäminen toisiinsa (II.19 kohdan 1 alakohdan d alakohta).

92 Nyt käsiteltävässä asiassa lopullisesta tilintarkastuskertomuksesta ilmenee, ettei tiettyjä kustannuksia ole kirjattu kantajan kirjanpitoon, joka toimitettiin tilintarkastuksen aikana, eikä kantaja, joka soveltaa kassaperusteista kirjanpitoa, ollut myöskään maksanut niitä. Tämä toteamus on pysytetty 19.8.2009 toimitetun kirjanpidon ja rahoitusilmoitusten valossa.

93 Unionin yleinen tuomioistuin toteaa, että 19.8.2009 päivätyssä kirjeessään komissiolle kantaja kiisti soveltavansa ”kassaperusteista” kirjanpitoa. Kuitenkin unionin yleisen tuomioistuimen istunnossa kantaja myönsi soveltavansa tällaista ”kassaperusteista” kirjanpitoa, mikä on kirjattu istuntopöytäkirjaan. Toisin sanoen sen tulot kirjataan, kun tuotteista saadaan maksu, ja sen menot kirjataan, kun maksut tosiasiallisesti maksetaan.

94 On kuitenkin todettava, että 19.8.2009 toimitetuista asiakirjoista ilmenee, että tietyt henkilöstökulut mainitaan C-lomakkeissa ”maksettavina” kuluina.

95 Näitä kuluja, joita ei ole vielä maksettu, ei siis voida katsoa kuluiksi, jotka kantaja on kirjannut kirjanpitoonsa kassaperusteisen kirjanpitonsa puitteissa.

96 Näin ollen komissio katsoi perustellusti tämän perusteella, että kantaja ei ole maksanut tiettyjä kustannuksia eikä niitä ole ”kirjattu” sen kirjanpitoon viimeistään tarkastuslausunnon laatimispäivänä, kuten yleisten ehtojen II.19 kohdan 1 alakohdan d alakohdassa edellytetään.

97 Tästä seuraa, ettei kantaja näytä toteen, että komission toteamukset, jotka koskevat sitä, ettei kustannusten tukikelpoisuutta koskevissa sopimusehdoissa ja erityisesti yleisten ehtojen II.19 kohdan 1 alakohdassa asetettuja vaatimuksia ole täytetty, olivat perusteettomia.

98 Kantajan väitteet eivät horjuta tätä toteamusta.

99 Kantaja nimittäin väittää, että kyseessä olevat kustannukset liittyivät todellisiin, tosiasiallisiin ja kohtuullisiin kustannuksiin. Tämä väite ei kuitenkaan vastaa komission arvosteluun, joka koskee sitä, ettei kustannuksia ole kirjattu sen kirjanpitoon.

100 Kantaja väittää lisäksi, että kassatapahtuman edellyttäminen olisi yleisten ehtojen II.19 kohdan 2 alakohdan vastaista. On muistutettava, että II.19 kohdan 2 alakohdan a–h alakohdassa mainitaan kahdeksan tukikelvottomien kustannusten ryhmää. Yleisten ehtojen II.19 kohdan 2 alakohdan i alakohdassa todetaan lisäksi, että tukikelvottomia ovat kaikki kustannukset, jotka eivät täytä 1 alakohdassa vahvistettuja edellytyksiä. Koska nyt käsiteltävässä asiassa on katsottu perustellusti, etteivät kustannukset täytä tiettyjä yleisten ehtojen II.19 kohdan 1 alakohdassa asetettuja ehtoja (edellä 97 kohta), kantajan väite on hylättävä yleisten ehtojen II.19 kohdan 2 alakohdan i alakohdan mukaisesti.

101 Kantaja väittää vielä, että ainoastaan tosiasiallisesti maksettujen maksujen katsominen tukikelpoisiksi merkitsee syrjintää sovellettavien kirjanpitosääntöjen perusteella.

102 Myös tämä väite on kuitenkin hylättävä. Nyt käsiteltävässä asiassa komissio nimittäin ainoastaan soveltaa kustannusten tukikelpoisuutta koskevia sopimusehtoja ottaen huomioon kantajaan sovellettavat kirjanpitosäännöt, joista seuraa tässä tapauksessa, ettei kustannuksia, joita ei ole vielä maksettu, voida katsoa kirjanpitoon kirjatuiksi kuluiksi ja näin ollen tukikelpoisiksi. Asiakirja-aineistosta ja erityisesti 22.10.2010 päivätystä komission kirjeestä ilmenee, että kantajalle maksetut ennakot olivat omiaan kattamaan sen kyseisten hankkeiden täytäntöönpanosta aiheutuneet kustannukset.

103 Lisäksi vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan syrjintäkiellon periaate edellyttää, että toisiinsa rinnastettavia tapauksia ei kohdella eri tavalla ja että erilaisia tapauksia ei kohdella samalla tavalla, ellei tällaista eroa voida objektiivisesti perustella (ks. analogisesti asia C-177/10, Rosado Santana, tuomio

8.9.2011, Kok., s. I-7907, 65 kohta). Vaikka oletettaisiin, että – kuten kantaja katsoo – liikeyhtiöihin, jotka ovat eri kirjanpitosääntöjen alaisia, sovelletaan erilaisia sopimusmääräyksiä kuin kantajaan, tällainen toteamus ei siis sellaisenaan ole syrjintäkiellon periaatteen vastainen.

104 Tämä väite on näin ollen hylättävä.

Väite, joka koskee välittömiä henkilöstökustannuksia

105 Kantaja väittää näyttäneensä toteen Cocoon- ja Dicoems-hankkeiden puitteissa työskennelleen henkilöstön työsopimusten olemassaolon työsuorituksiin ja saatuihin määriin liittyvien kirjallisten ilmoitusten, konsulttien lähettämien laskujen ja valaehtoisten ilmoitusten avulla. Kantajan mukaan henkilöstökustannukset olisi siis pitänyt hyväksyä kirjallisten sopimusten puuttuessakin sillä perusteella, että Belgian oikeudessa hyväksytään suullisten sopimusten mahdollisuus.

106 On todettava, ettei sitä, että Belgian oikeudessa hyväksytään suullisten sopimusten mahdollisuus, ole kiistetty. Komissio myönsi sen itse tilintarkastuksen yhteydessä (lopullisen tilintarkastuskertomuksen sivu 43) sekä 22.10.2010 päivätyssä kirjeessään kantajalle.

107 Lisäksi yleisten ehtojen II.20 kohdan 2 alakohdassa määrätään muun muassa, että välittömien henkilöstökustannusten on rajoituttava hankkeessa työskentelevän henkilöstön todellisiin kustannuksiin, kun sopimuspuoli on tehnyt sopimuksen tämän henkilöstön kanssa.

108 Tässä sopimusehdossa määrätään siis sopimusten olemassaolosta, muttei niiden kirjallisesta muodosta.

109 Nyt käsiteltävässä asiassa kantaja toimitti kontradiktorisessa menettelyssä komissiolle 19.8.2009 päivätyllä kirjeellä asiakirjoja, jotka koskevat useita henkilöitä Cocoon- ja Dicoems-hankkeiden puitteissa.

110 Aluksi on todettava, että toisin kuin kantaja väittää, komissio tutki näin toimitetut asiakirjat ja otti ne huomioon tilintarkastuksessa. Kantajan 19.8.2009 toimittamat huomautukset mainitaan nimenomaisesti lopullisessa tilintarkastuskertomuksessa. Erityisesti kyseisen kertomuksen sivuilta 2 ja 42 ilmenee, että näitä huomautuksia on tutkittu huolellisesti ja että tilintarkastuksen päätelmiä on tarkistettu ja muutettu ja tukikelpoisia määriä on laskettu uudelleen, milloin se oli asianmukaista, kuten matkoja koskevien välittömien kustannusten ja niihin liittyvien välillisten kustannusten osalta. Lopullisen tilintarkastuskertomuksen 12 kohdassa esitettiin tiivistetysti 19.8.2009 toimitetut huomautukset (lopullisen tilintarkastuskertomuksen sivu 42) ja syyt, joilla niiden sisältämät tiedot on otettu huomioon tai niitä ei ole otettu huomioon, molempien sopimusten osalta ja kustannusluokittain.

111 Tämän jälkeen on tutkittava, olisiko kantajan toimittamien asiakirjojen valossa sen ja Cocoon- ja Dicoems-sopimuksissa kyseessä olevien eri henkilöiden välisten sopimusten olemassaolo pitänyt todeta tilintarkastuksen yhteydessä ja olisiko niihin liittyvät henkilöstökulut pitänyt katsoa tukikelpoisiksi kustannuksiksi molempien kyseessä olevien sopimusten yhteydessä.

112 Tältä osin on muistutettava, että kantajan, jonka asiana on todistaa vaatimuksensa oikeudellinen ja tosiasiallinen perusteltavuus, tehtävänä on väittää ja – jos väite kiistetään – osoittaa, että kuluille, joiden korvaamista se vaatii, voidaan maksaa unionin tukea, kun otetaan huomioon asiassa sovellettavat säännöt (asia T-329/05, Movimondo Onlus v. komissio, tuomio 25.4.2012, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa, 31 kohta).

– Cocoon-sopimuksen yhteydessä vaaditut henkilöstökulut

113 Cocoon-sopimuksen yhteydessä kantaja toimitti 19.8.2009 komissiolle yhdeksää henkilöä koskevat asiakirjat.

114 Ensinnäkin näistä henkilöistä yhden (S. G.) osalta pelkät matkakulut on todettu tukikelpoisiksi, kuten komissio korosti vastauksessaan unionin yleisen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen, eikä niistä ole siis kyse tässä asiassa.

115 Toiseksi näistä henkilöistä viiden (J. M., M. D., H-L. Y., I. A. ja L. P.) osalta on toimitettu ainoastaan heidän ansioluettelonsa. Sopimuksen olemassaoloa ei kuitenkaan voida todeta pelkästään tämän perusteella eikä tilintarkastuksen toteamusten virheellisyyttä ole siis osoitettu heidän osaltaan.

116 Kolmanneksi kantajan puheenjohtajan (V. C.) osalta toimitettiin hänen ansioluettelonsa sekä laskuja. On kuitenkin todettava, että vaadittujen kustannusten katsottiin olevan tukikelvottomia myös siksi, ettei niitä ole kirjattu kirjanpitoon viimeistään tarkastuslausunnon antamispäivänä yleisten ehtojen II.19 kohdan 1 alakohdan d alakohdan mukaisesti. Kantajan toimittamassa C-lomakkeessa määrät mainitaan nimittäin ”maksettavina” kuluina.

117 Ilman, että olisi tarpeen lausua sopimuksen olemassaolosta, on näin ollen katsottava, että häntä koskevat määrät on perustellusti todettu tukikelvottomiksi.

118 Neljänneksi kahden muun henkilön (L. S. ja F. M.) osalta kantaja toimittaa ansioluettelon lisäksi valaehtoiset ilmoitukset, joissa mainitaan Cocoon-hankkeessa toteutettujen suoritusten luonne, kyseessä oleva ajanjakso, tuntipalkka ja työn tuntimäärä, sekä vastaavat laskut tai palkkiolaskelmat. Lisäksi asiakirja-aineistosta ilmenee, että tietyt laskutetut määrät on maksettu kyseessä oleville henkilöille ja kirjattu kirjanpitoon. Hankkeen toteuttamista ei ole myöskään kiistetty.

119 Nyt käsiteltävässä asiassa, jolle on ominaista se, ettei Cocoon-sopimuksessa tai Belgian oikeudessa edellytetä nimenomaisesti sopimusten kirjallista muotoa, on katsottava, että tällaiset asiakirjat, kun niitä tarkastellaan kokonaisuutena, muodostavat sellaisen todisteiden joukon, jolla voidaan osoittaa yleisten ehtojen II.20 kohdassa tarkoitetun sopimuksen olemassaolo.

120 Tältä osin on todettava – toisin kuin komissio väittää – että tässä ehdossa ei määrätä tietystä muodosta. Erityisesti tämän ehdon sanamuoto ei edellytä kirjallista muotoa, kuten komissio myönsi istunnossa.

121 Lisäksi Belgian siviilikoodeksin 1347 §:ssä sallitaan toteen näyttäminen sellaisen kirjallisen asiakirjan avulla, joka on peräisin siltä, jota vastaan vaatimus on esitetty, ja jonka perusteella väitetty tosiseikka on todennäköinen. Kantajan toimittamat todisteet ovat tällaisia kyseisessä pykälässä tarkoitettuja kirjallisia todistusaiheita, joiden perusteella – kun niitä tarkastellaan yhdessä – kantajan ja kahden kyseessä olevan henkilön välisen sopimuksen olemassaolo on todennäköinen.

122 Näin ollen tilintarkastuksen yhteydessä esitetyt toteamukset, joiden mukaan kantajan ja näiden kahden henkilön välillä ei kontradiktorisen menettelyn aikana esitetyistä todisteista huolimatta ole sopimusta, ovat virheellisiä.

123 Komission väitteet eivät horjuta tätä toteamusta. Komissio nimittäin väittää vastauksessa unionin yleisen tuomioistuimen kirjallisiin kysymyksiin, että Belgian siviilikoodeksin 1347 §:llä ei ole merkitystä, sillä kyse ei ole rahavelvoitteen olemassaolon toteennäyttämisestä vaan sellaisen sopimuksen olemassaolon toteennäyttämisestä, joka on tehty yleisten ehtojen II.20 kohdassa edellytettyjen muotovaatimusten mukaisesti.

124 Kuten edellä (120 kohdassa) muistutetaan, yleisten ehtojen II.20 kohdassa edellytetään sopimuksen olemassaoloa, muttei kuitenkaan täsmennetä sen muotoa.

125 Lisäksi Belgian siviilikoodeksin 1347 § kuuluu II lukuun, joka koskee todistajien kuulemista ja joka kuuluu VI osastoon, jonka otsikkona on ”Velvoitteita ja maksua koskeva näyttö” ja joka taas kuuluu III osaan, jonka otsikkona on ”Sopimukset tai sopimusvelvoitteet yleensä”. Kyseisen siviilikoodeksin 1347 § on siis merkityksellinen nyt käsiteltävässä asiassa.

126 Komissio väittää, ettei Belgian siviilikoodeksin 1347 §:ää voida soveltaa, sillä siinä viitataan kirjallisiin asiakirjoihin, jotka ovat peräisin siltä, jota vastaan vaatimus on esitetty (velallinen). Sen mukaan kantaja on velallinen, kun taas laskut ja valaehtoiset ilmoitukset ovat peräisin yhteistyökumppaneilta, jotka ovat väitteen mukaan kantajan velkojia, eivätkä kantajalta itseltään.

127 Nyt on kuitenkin kyse tukikelpoisten henkilöstökulujen määrittämisestä ja siis kantajan henkilöstönsä kanssa tekemien sopimusten olemassaolon todistamisesta. Kantajan toimittamilla asiakirjoilla on siis merkitystä todistettaessa yleisten ehtojen II.20 kohdassa edellytetyn sopimuksen olemassaoloa.

128 Komission väitteet, jotka se esitti unionin yleisen tuomioistuimen kirjallisiin kysymyksiin antamansa vastauksen yhteydessä, on siis hylättävä.

129 Tästä seuraa, että kun otetaan huomioon kontradiktorisen menettelyn aikana esitetyt asiakirjat, yleisten ehtojen II.20 kohdassa tarkoitetun sopimuksen olemassaolo olisi pitänyt myöntää L. S:n ja F. M:n osalta, toisin kuin tilintarkastuksessa todettiin tältä osin.

130 Näin ollen on tutkittava, olivatko näihin kahteen henkilöön liittyvät henkilöstökulut tukikelvottomia muista syistä kuin sopimuksen puuttumisen vuoksi.

131 Ensinnäkin L. S:n osalta tilintarkastuksessa mainitaan, että vaaditut ja hylätyt kustannukset ovat ensimmäisen jakson (1.1.–31.12.2004) osalta 6 000 euroa (168 tuntia 35,71 euron tuntiveloituksella). Tilintarkastuksessa mainitaan sopimuksen puuttumisen lisäksi myös, että summien kirjaukset on tehty oikein ja työaikaselvityksiä on olemassa mutta kustannukset eivät vastaa laskuissa mainittuja määriä ja ajanjaksoja.

132 Komissiolle osoitettuun 19.8.2009 päivättyyn kirjeeseen liitetyistä asiakirjoista ilmenee, että L. S. todistaa 14.8.2009 antamassaan valaehtoisessa ilmoituksessa antaneensa kantajalle Cocoon-hankkeen puitteissa 1.1.2004 ja ”31.6.2007” välisenä aikana henkisen panoksensa hallinnollisessa seurannassa ja yhteydenotoissa hanketta koskevien eri kokousten järjestämiseksi. Niissä mainitaan 50 euron tuntipalkka ja hänen palkkionsa kokonaismäärä 4 500 euroa, joka laskutettiin kolmella palkkiolaskelmalla, jotka on päivätty 1.1. ja 27.12.2006 ja 25.6.2007. L. S. toteaa, että 1 500, 2 000 ja 1 000 euron maksut on suoritettu 2.1.2006, 18.1. ja 25.6.2007.

133 Kantaja toimitti komissiolle myös Cocoon-hanketta koskevat L. S:n palkkiolaskelmat, joissa mainitaan 30 euron tuntipalkka ja jotka on päivätty 1.1.2006 (1 500 euroa) ja 27.12.2006 (2 000 euroa).

134 Työaikaselvityksessä mainitaan 30 euron tuntipalkka sekä 1.1.2006 ja 27.12.2006 päivätyt palkkiolaskelmat.

135 Lisäksi 3 500 euron määrä esitetään komissiolle 19.8.2009 toimitetuissa C-lomakkeissa kolmannen jakson osalta maksettuna määränä. Komissio myönsi lisäksi 22.10.2010 päivätyssä kirjeessään, että tämä 3 500 euron määrä oli maksettu ja kirjattu kirjanpitoon.

136 Edellä esitetyn valossa on katsottava, että lopullisen tilintarkastuskertomuksen antamiseen johtaneen kontradiktorisen menettelyn puitteissa kantaja esitti todisteet, joissa osoitetaan, että 3 500 euron määrän osalta L. S:n osalta ilmoitetut henkilöstökulut vastasivat hankkeeseen käytettyjä tosiasiallisia

suorituksia, jotka on maksettu ja kirjattu kirjanpitoon kolmannen kauden osalta. Kantaja on siis 3 500 euron määrän osalta osoittanut sellaisten hankkeeseen käytettyjen tosiasiallisten henkilöstökulujen olemassaolon, joita on pidettävä yleisten ehtojen II.19 ja II.20 artiklassa tarkoitettuina tukikelpoisina kuluina.

137 Kun otetaan huomioon (edellä 132–136 kohdassa) mainitut käsiteltävän asian olosuhteet, komission väitteet, jotka koskevat määrien ja ajanjaksojen ristiriitaisuuksia tilintarkastuksessa toimitettujen asiakirjojen ja niiden asiakirjojen välillä, jotka toimitettiin 19.8.2009 eli ennen tilintarkastuksen päättämistä 30.9.2009, eivät ole riittäviä, jotta voitaisiin katsoa, ettei tämä 3 500 euron määrä ollut tukikelpoinen.

138 Unionin yleinen tuomioistuin toteaa nimittäin, että 3 500 euron määrä on maksettu ja kirjattu kirjanpitoon. Sen vahvistavat komissiolle osoitetut palkkiolaskelmat, jotka on päivätty 1.1.2006 1 500 euron määrän osalta ja 27.12.2006 2 000 euron määrän osalta ja joissa mainitaan 30 euron tuntipalkka. Valaehtoisessa ilmoituksessa ilmoitetun tuntipalkan ja palkkiolaskelmissa ilmoitetun tuntipalkan ero johtuu virheestä valaehtoisen ilmoituksen laatimisessa, kuten kantaja totesi vastauksessaan unionin yleisen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen, ja näin ollen on sovellettava 30 euron tuntipalkkaa.

139 Nyt käsiteltävän asian olosuhteet poikkeavat olosuhteista, joista on kyse asiassa T-312/10, ELE.SI.A vastaan komissio, 2.10.2012 annetussa tuomiossa (113 ja 114 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa), johon vedottiin istunnossa. Kyseisessä asiassa kantaja ei ollut osoittanut kyseessä olleiden kulujen tosiasiallisuutta ja tukikelpoisuutta tarkastuksen aikana eikä kontradiktorisen menettelyn aikana.

140 Tästä seuraa, että L. S:n tapauksessa tilintarkastusta on pidettävä virheellisenä sikäli kuin siinä mainitaan sopimuksen puuttuminen ja 3 500 euron suuruisia henkilöstökuluja pidetään tukikelvottomina.

141 Toiseksi F. M:n tapauksessa tilintarkastuksessa mainitaan, että vaaditut ja hylätyt kustannukset ovat toisen kauden osalta 6 540 euroa (174 tuntia 37,59 euron tuntiveloituksella) ja kolmannen kauden osalta 1 224 euroa (27,20 tuntia 50 euron tuntiveloituksella). Kyseisessä tilintarkastuksessa todetaan sopimuksen puuttumisen lisäksi myös, että 6 540 euroa on kirjattu kirjanpitoon, työaikaselvityksiä ei ole eivätkä määrät vastaa laskuja (lopullisen tilintarkastuskertomuksen sivu 22).

142 Komissiolle osoitettuun 19.8.2009 päivättyyn kirjeeseen liitetyistä asiakirjoista ilmenee, että F. M. todistaa 14.8.2009 antamassaan valaehtoisessa ilmoituksessa antaneensa kantajalle Cocoon-hankkeen puitteissa 1.1.2004 ja ”31.6.2006” välisenä aikana henkisen panoksensa hankkeen oikeudellisten näkökohtien seurannassa. Niissä mainitaan 37,50 euron tuntipalkka ja se, että hän toimi vapaaehtoisena lukuun ottamatta yli viisi päivää kestänyttä toimintaa.

143 Kirjeeseen on liitetty myös 30.4.2006 päivätty palkkiolaskelma, josta ilmenee Cocoon-hankkeen osalta laskutettu 4 481,28 euron määrä, joka vastaa 119,5 tuntia 37,50 euron tuntiveloituksella tammikuun 2004 ja joulukuun 2005 väliseltä ajalta.

144 Eri asiakirjat osoittavat, että kirjanpitoon kirjattu 4 481,28 euron määrä on laskutettu ja maksettu toisen jakson osalta.

145 Unionin yleinen tuomioistuin toteaa aluksi, että kolmatta kautta koskevia kustannuksia (1 224 euroa) ei ole vahvistettu eikä kirjattu kirjanpitoon ennen tarkastuslausunnon antamista, kuten komissio totesi vastauksessaan unionin yleisen tuomioistuimen kirjallisiin kysymyksiin.

146 Kantaja ei esitä mitään todisteita näiden kolmatta kautta koskevien kustannusten tosiasiallisuudesta tai niiden kirjaamisesta kirjanpitoon.

147 Näin ollen on toimittu perustellusti, kun näitä kustannuksia ei ole todettu tukikelpoisiksi.

148 Toista kautta koskevista kustannuksista on todettava, että 4 481,28 euron määrä on maksettu ja kirjattu kirjanpitoon. Tämän vahvistaa komissiolle osoitettu 30.4.2006 päivätty palkkiolaskelma. Lisäksi komissio myönsi 22.10.2010 päivätyssä kirjeessään, että 4 481,28 euron määrä oli maksettu ja kirjattu kirjanpitoon.

149 Edellä esitetyn valossa on todettava, että kantaja esitti ennen tilintarkastuksen päättämistä kontradiktorisen menettelyn puitteissa todisteet, joissa osoitetaan, että 4 481,28 euron henkilöstökulut, jotka se ilmoitti F. M:n osalta, koskivat hankkeeseen toisella kaudella käytettyjä tosiasiallisia suorituksia, jotka on maksettu ja kirjattu kirjanpitoon. Kantaja on siis 4 481,28 euron määrän osalta osoittanut sellaisten Cocoon-hankkeeseen käytettyjen tosiasiallisten henkilöstökulujen olemassaolon, joita on pidettävä yleisten ehtojen II.19 ja II.20 kohdassa tarkoitettuina tukikelpoisina kuluina.

150 Edellä (142–144 kohdassa) mainittujen käsiteltävän asian olosuhteiden valossa komission väite, joka koskee sitä, etteivät vaaditut määrät ja laskuissa esitetyt määrät vastaa toisiaan, ei ole riittävä, jotta voitaisiin katsoa, ettei 4 481,28 euron määrä ollut tukikelpoinen. Kuten edellä (139 kohdassa) todetaan, tämä tilanne poikkeaa tilanteesta, josta on kyse edellä 139 kohdassa mainitussa asiassa ELE.SI.A vastaan komissio, johon vedottiin istunnossa, koska kyseisessä asiassa kantaja ei ollut osoittanut kyseessä olleiden kulujen tosiasiallisuutta ja tukikelpoisuutta tarkastuksen aikana eikä konstradiktorisen menettelyn aikana.

151 Tästä seuraa, että F. M:n tapauksessa tilintarkastusta on pidettävä virheellisenä sikäli kuin siinä mainitaan sopimuksen puuttuminen ja 4 481,28 euron suuruisia henkilöstökuluja pidetään tukikelvottomina.

– Dicoems-sopimuksen yhteydessä vaaditut henkilöstökulut

152 Dicoems-sopimuksen yhteydessä kantaja toimitti komissiolle 19.8.2009 asiakirjoja, jotka koskevat yhdeksää henkilöä.

153 Ensinnäkin viiden henkilön (F. G., S. R., F. S., N. A. ja M. R.) osalta kantaja korostaa toimittaneensa suoritettuja palveluja koskevat yhteistyösopimukset. Kantaja väittää, että näitä henkilöstökuluja on virheellisesti pidetty tukikelvottomina sillä perusteella, että ne liittyivät alihankintasopimuksiin, joita komissio ei ollut hyväksynyt etukäteen.

154 On kiistatonta, että kantajan ja näiden konsulttien välillä oli tehty Dicoems-sopimuksen yhteydessä toteutettuja suorituksia koskevia yhteistyösopimuksia.

155 On kuitenkin todettava, että näihin henkilöihin liittyviä kustannuksia on pidetty tilintarkastuksen yhteydessä tukikelvottomina muista syistä kuin sopimuksen puuttumisen vuoksi. Lopullisessa tilintarkastuskertomuksessa todetaan, että näitä kustannuksia ei ole kirjattu kirjanpitoon. Tilintarkastuksesta ilmenee lisäksi, etteivät edellytykset, joilla näitä henkilöitä voitaisiin pitää sisäisinä konsultteina, täyttyneet, että heitä koskevat kustannukset oli siis katsottava alihankinnan kustannuksiksi eivätkä tätä koskevat edellytykset täyttyneet.

156 Unionin yleinen tuomioistuin toteaa, että kantajan 19.8.2009 toimittamista asiakirjoista ilmenee, että tilintarkastuksessa todetun mukaisesti näihin henkilöihin liittyviä kustannuksia ei ole kirjattu kirjanpitoon. Kyseessä olevat summat mainitaan nimittäin C-lomakkeessa maksettavina kuluina (to be paid).

157 Näin ollen pelkästään tämän toteamuksen perusteella voidaan päätellä, että lopullisessa tilintarkastuskertomuksessa todettiin perustellusti, etteivät näihin henkilöihin liittyvät kustannukset ole tukikelpoisia, koska niitä ei ole kirjattu kirjanpitoon.

158 Näin ollen on katsottava, että nämä kustannukset ovat tukikelvottomia, ilman, että olisi tarpeen tutkia kantajan väitettä, jonka mukaan tilintarkastuksen toteamukset ovat virheellisiä alihankinnan osalta.

159 Kantajan väite, jonka mukaan itsenäinen tilintarkastaja on vahvistanut kyseessä olevat summat tukikelpoisiksi, ei voi horjuttaa tätä toteamusta.

160 On nimittäin todettava, että kyseessä olevien sopimusten 8 artiklan 2 kohdan d alakohdan nojalla raportointijakson lopussa toteutettuja maksuja, joihin on liitetty tarkastuslausunto, pidetään lopullisina, sanotun kuitenkaan vaikuttamatta sellaisten tilintarkastusten tai tarkastusten tuloksiin, joita voitaisiin toteuttaa näiden sopimusten liitteessä II olevien yleisten ehtojen II.29 kohdan nojalla. Lisäksi yleisten ehtojen II.26 kohdan lopussa todetaan, että ulkoisten tilintarkastajien laatima lausunto ei heikennä mitenkään sopimuspuolten sopimuksen mukaista vastuuta eikä yleisten ehtojen II.29 kohdassa Euroopan unionille myönnettyjä oikeuksia. Yleisten ehtojen II.29 kohdan 1 alakohdan mukaan komissio voi milloin tahansa sopimuksen aikana ja viisi vuotta hankkeen päättymisen jälkeen järjestää tarkastuksia. Tällaiset tarkastukset voivat koskea hankkeen ja sopimuksen moitteettomaan täytäntöönpanoon liittyviä tieteellisiä, rahoituksellisia, teknisiä tai muita näkökohtia mukaan lukien kirjanpito- ja johtamisperiaatteet. Tästä seuraa, että ulkoisten tarkastuslausuntojen, joissa todetaan kaikkien kantajan ilmoittamien lisäkustannusten tukikelpoisuus, toimittaminen ei poista komissiolta mahdollisuutta järjestää tilintarkastusta, jonka päätteeksi se voi kyseenalaistaa kantajan ilmoittamien kustannusten tukikelpoisuuden (asia T-286/10, Fondation IDIAP v. komissio, tuomio 17.10.2012, 80–84 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

161 Näin ollen kantaja ei osoita, että olisi tehty virhe, kun näihin konsultteihin liittyviä henkilöstökustannuksia on pidetty tukikelvottomina.

162 Toiseksi kantajan puheenjohtajan (V. C.) osalta tilintarkastuksesta ilmenee, että vaadittujen kustannusten katsottiin olevan tukikelvottomia siksi, ettei sopimusta ollut eikä kustannuksia ollut kirjattu kirjanpitoon viimeistään tarkastuslausunnon antamispäivänä yleisten ehtojen II.19 kohdan 1 alakohdan d alakohdan mukaisesti.

163 Unionin yleinen tuomioistuin toteaa aluksi, että kantajan väite, jonka mukaan sen ja sen puheenjohtajan välistä työsopimusta ei voida edellyttää, sillä se merkitsisi sitä, että hän allekirjoittaa sopimuksen itsensä kanssa, on hylättävä. On nimittäin riittävää todeta, että kantajan puheenjohtaja toimi kantajasta erillisenä oikeussubjektina, kuten komissio korostaa ja minkä kantajalle osoitetut palkkiolaskelmat vahvistavat.

164 Tämän jälkeen unionin yleinen tuomioistuin toteaa, että kantajan komissiolle 19.8.2009 lähettämistä asiakirjoista ilmenee, että Dicoems-sopimuksen ensimmäiseen jaksoon liittyvää 3 250 euron määrää lukuun ottamatta kyseiset määrät mainitaan C-lomakkeessa ”maksettavina” kuluina.

165 Näin ollen näitä määriä, joita ei ollut kirjattu kirjanpitoon viimeistään tarkastuslausunnon antamispäivänä, on perustellusti pidetty tukikelvottomina (edellä 90–104 kohta). Kantajan tältä osin toimittamat asiakirjat eivät osoita näitä toteamuksia virheellisiksi.

166 Sen sijaan on todettava, että 3 250 euron määrä mainitaan maksettuna kuluna V. C:hen liittyviä kustannuksia koskevassa asiakirjassa sekä ensimmäistä jaksoa koskevassa C-lomakkeessa, jotka toimitettiin komissiolle kontradiktorisen menettelyn aikana 19.8.2009.

167 Lisäksi tämä määrä vastaa 16.3.2004 päivätyllä palkkiolaskelmalla, jonka aiheeksi ilmoitetaan ”Konsultointi Dicoems-hankkeessa”, laskutettua määrää. Tässä palkkiolaskelmassa täsmennetään myös työtuntien määrä kuukaudessa (12 tuntia tammikuussa 2004, 12 tuntia helmikuussa 2004 ja 12,1 tuntia maaliskuussa 2004) ja tuntipalkka (90 euroa).

168 Lisäksi eritelmässä ilmoitetaan, että V. C:n palkkiot sisältävät kokousten valmisteluun ja kokouksiin osallistumiseen sekä hankkeen esittelyyn eri konferesseissa käytetyn ajan.

169 On myös todettava, että tilintarkastuksen yhteydessä on katsottu, että tämä määrä on kirjattu kirjanpitoon Dicoems-sopimuksen ensimmäisen jakson (1.1.–30.6.2004) yhteyteen ja toimitetun laskun mukaisena (lopullisen tilintarkastuskertomuksen sivulla 23 olevan taulukon 1 rivi). Lisäksi on katsottava, että nämä kustannukset on kirjattu kirjanpitoon ensimmäisen jakson yhteyteen ja siis viimeistään, kun tarkastuslausunto laadittiin 2.8.2004 (ks. lopullisen tilintarkastuskertomuksen liitteen 3 sivu 65), yleisten ehtojen II.19 kohdan 1 alakohdan d alakohdan mukaisesti.

170 Näin ollen on todettava, että kirjallisen sopimuksen puuttumisesta huolimatta tällaiset asiakirjat, kun niitä tarkastellaan kokonaisuutena, muodostavat sellaisen todisteiden joukon, jolla voidaan osoittaa yhtäältä kantajan ja sen puheenjohtajan välisen sopimussuhteen olemassaolo ja toisaalta se, että V. C:tä koskevat 3 250 euron henkilöstökulut vastasivat Dicoems-hankkeeseen ensimmäisellä kaudella käytettyjä suorituksia, jotka on maksettu ja kirjattu kirjanpitoon. Kantaja on siis 3 250 euron määrän osalta osoittanut sellaisten Dicoems-hankkeeseen käytettyjen tosiasiallisten henkilöstökulujen olemassaolon, jotka olisi pitänyt katsoa yleisten ehtojen II.19 ja II.20 kohdassa tarkoitetuiksi tukikelpoisiksi kuluiksi.

171 Nyt käsiteltävän asian olosuhteissa tilintarkastusta on näin ollen pidettävä virheellisenä siltä osin kuin siinä mainitaan sopimuksen puuttuminen ja pidetään V. C:tä koskevia 3 250 euron suuruisia henkilöstökuluja tukikelvottomina.

172 Kolmanneksi toisen henkilön (E. C.) osalta lopullisessa tilintarkastuskertomuksessa todetaan, että henkilöstökulut ovat tukikelvottomia. Yleisten ehtojen II.20 kohdassa tarkoitetun sopimuksen puuttumisen lisäksi tilintarkastuskertomuksessa todetaan myös, että sisäisen (in-house) konsultointisopimuksen yhteydessä asetetut, kuudennen puiteohjelman välillisiin toimiin liittyviä taloudellisia kysymyksiä koskevan oppaan 6.1.1 artiklassa tarkoitetut edellytykset eivät täyty. Siinä todetaan lisäksi, että E. C:hen liittyviä kustannuksia olisi pidettävä alihankintakustannuksina ja että ne eivät täytä yleisten ehtojen II.6 kohdassa vahvistettuja edellytyksiä.

173 Kantaja ei ole kuitenkaan osoittanut, että tilintarkastuksen toteamukset olivat virheellisiä tältä osin. Se ei kiistä lainkaan sitä, että sisäisen konsultointisopimuksen yhteydessä asetetut edellytykset eivät täyty, eikä sitä, että E. C:hen liittyviä kustannuksia olisi pidettävä alihankintakustannuksina eivätkä ne täytä yleisten ehtojen II.6 kohdassa vahvistettuja edellytyksiä.

174 Näin ollen on hylättävä E. C:tä koskeva kantajan vaatimus ilman, että olisi tarpeen tutkia sitä, oliko yleisten ehtojen II.20.2 kohdassa tarkoitettua sopimusta olemassa.

175 Neljänneksi toisen henkilön (J. G.) osalta tilintarkastuskertomuksessa mainitaan sopimuksen puuttumisen lisäksi muita perusteluja tukikelvottomuudelle. Siinä korostetaan erityisesti sitä, ettei mahdollisia kustannuksia ole ilmoitettu eikä kirjattu kantajan kirjanpitooon ennen yleisten ehtojen II.19 kohdan 1 alakohdan d alakohdassa tarkoitetun tarkastuslausunnon antamista. Lisäksi tilintarkastuksissa mainitaan Dicoems-hankeen yhteydessä esitetyn korvausvaatimuksen ristiriitaisuus sen kanssa, että J. G. kuului Cocoon-hankkeen pysyvään henkilöstöön.

176 Kantaja ei kuitenkaan ole kiistänyt tilintarkastuksen toteamuksia tältä osin ja erityisesti korvausvaatimuksen ristiriitaisuutta sen kanssa, että kyseinen henkilö kuului Cocoon-hankkeen pysyvään henkilöstöön. Kantaja ei siis ole osoittanut tilintarkastuksen toteamusten virheellisyyttä.

177 Tästä seuraa, että sen kanne on hylättävä näiden henkilöstökulujen osalta sopimuksen olemassaolosta riippumatta.

178 Viidenneksi L. S:n osalta tilintarkastuksessa mainitaan, että häntä koskevat vaaditut ja hylätyt kustannukset ovat ensimmäisen jakson osalta 4 000 euroa (127 tuntia 31,50 euron tuntiveloituksella) ja toisen jakson osalta 3 500 euroa (116 tuntia 30,17 euron tuntiveloituksella). Ainoa tukikelvottomuuden syy, johon tilintarkastuksessa vedottiin, on yleisten ehtojen II.20 kohdan 2 alakohdassa tarkoitetun sopimuksen puuttuminen.

179 Komissiolle osoitettuun 19.8.2009 päivättyyn kirjeeseen liitetyistä asiakirjoista ilmenee, että L. S. todistaa 14.8.2009 antamassaan valaehtoisessa ilmoituksessa antaneensa kantajalle Dicoems-hankkeen puitteissa 1.1.2004 ja 31.6.2006 välisenä aikana henkisen panoksensa hallinnollisessa seurannassa ja yhteydenotoissa hanketta koskevien eri kokousten järjestämiseksi. Niissä mainitaan 50 euron tuntipalkka. Hänen palkkionsa kokonaismäärä, 7 500 euroa, on mainittu laskutetun liitteinä olevien palkkiolaskelmien mukaisesti.

180 Kantaja toimitti myös L. S:n palkkiolaskelmat, joissa mainitaan 30 euron tuntipalkka ja jotka on päivätty 2.1.2004 (1 500 euroa), 1.3.2004 (520 euroa), 1.6.2004 (2 000 euroa) ja 30.6.2004 (3 480 euroa) ja joiden kokonaismäärä on siis 7 500 euroa.

181 Liitteenä on myös työaikaselvitys, jossa mainitaan 30 euron tuntipalkka, ja asiakirja, jossa todetaan, että laskutetut määrät on maksettu. Tässä taulukkomuodossa olevassa asiakirjassa täsmennetään, että kolme ensimmäistä palkkiolaskelmaa koskee ensimmäistä jaksoa ja 30.6.2004 päivätty palkkiolaskelma koskee toista jaksoa kokonaismäärän ollessa 7 500 euroa.

182 Lisäksi 19.8.2009 toimitetuista C-lomakkeista ilmenee, että ensimmäistä jaksoa koskeva 4 000 euron määrä ja toista jaksoa koskeva 3 500 euron määrä on maksettu eli yhteensä 7 500 euroa, joka vastaa laskutettua kokonaismäärää.

183 Hankkeen toteuttamista ei ole myöskään kiistetty.

184 Edellä esitetyn perusteella on katsottava, että kantaja on ennen tilintarkastuksen päättämistä käydyn kontradiktorisen menettelyn puitteissa esittänyt todisteet, joilla voidaan osoittaa yleisten ehtojen II.20 kohdassa tarkoitetun sopimuksen olemassaolo. Se seikka, että tuntipalkka – joksi on valaehtoisessa ilmoituksessa ilmoitettu 50 euroa, kun taas palkkiolaskelmissa se on 30 euroa – johtuu virheestä, kuten kantaja totesi vastauksessaan unionin yleisen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen, ei ole riittävä tämän toteamuksen kumoamiseksi.

185 Kyseisten määrien osalta on todettava, että kokonaismäärä vastaa palkkiolaskelmissa ja C-lomakkeissa esitettyä ja se on kirjattu kirjanpitoon.

186 Kantajan toimittamasta työaikalaskelmasta ilmenee kuitenkin, että 2.1.2004 päivätty 1 500 euron palkkiolaskelma, joka koskee Dicoems-hankkeen ensimmäistä jaksoa, koskee joulukuussa suoritettuja tunteja, mutta vuotta ei ole täsmennetty. Kyse voi kuitenkin olla ainoastaan vuoden 2003 joulukuusta, sillä Dicoems-hankkeen ensimmäinen jakso on ajanjakso 1.1.–30.6.2004. Yleisten ehtojen II.19 kohdan 1 alakohdan c alakohdassa määrätään kuitenkin, että kustannukset ovat tukikelpoisia, jos ne ovat aiheutuneet hankkeen kuluessa. Näin ollen 1 500 euron määrä, joka koskee joulukuussa 2003 eli ennen Dicoems-hankkeen alkamista suoritettuja tunteja, ei ole tukikelpoinen.

187 Tästä seuraa, että kantaja on osoittanut, että L. S:ää koskevat 6 000 euron henkilöstökulut koskevat hankkeeseen käytettyjä tosiasiallisia suorituksia, jotka on maksettu ja kirjattu asianmukaisesti kirjanpitoon ja ne ovat siis tosiasiallisia henkilöstökuluja, joita on pidettävä yleisten ehtojen II.19 ja II.20 kohdassa tarkoitettuina tukikelpoisina kuluina.

188 Nyt käsiteltävän asian olosuhteissa tilintarkastusta on siis pidettävä virheellisenä sikäli kuin siinä mainitaan sopimuksen puuttuminen ja pidetään L. S:ää koskevia 6 000 euron suuruisia henkilöstökuluja tukikelvottomina

189 Kaiken edellä esitetyn perusteella kantajan väitteet, joiden mukaan henkilöstökulut olisi pitänyt katsoa tukikelpoisiksi, on hyväksyttävä siltä osin kuin kyse on Cocoon-sopimuksen puitteissa L. S:ää koskevasta 3 500 euron määrästä ja F. M:ää koskevasta 4 481,28 euron määrästä sekä Dicoems-sopimuksen puitteissa V. C:tä koskevasta 3 250 euron määrästä ja L. S:ää koskevasta 6 000 euron määrästä

190 Näin ollen kantajan vaatimus on hyväksyttävä mitä tulee 7 981,28 euron välittömiin henkilöstökuluihin Cocoon-sopimuksen osalta ja 9 250 euron välittömiin henkilöstökuluihin Dicoems-sopimuksen osalta eli yhteensä 17 231,28 euron määrän osalta. Vaatimus on hylättävä muilta osin.

Välillisiä kustannuksia koskeva väite

191 Kantaja väittää sen, että suurin osa välittömistä kustannuksista katsottiin tukikelvottomiksi, aiheuttaneen virheellisesti tukikelpoisten välillisten kustannusten alentamisen samassa suhteessa.

192 Tältä osin on muistutettava, että yleisten ehtojen II.22 kohdan 1 alakohdan kolmannessa luetelmakohdassa todetaan, että lisäkustannusmallissa välillisiksi kustannuksiksi arvioidaan 20 prosenttia välittömistä lisäkustannuksista, joista vähennetään alihankinnan kustannukset.

193 Kuten edellä (189 ja 190 kohdassa) todetaan, lopullista tilintarkastuskertomusta on pidettävä virheellisenä siltä osin kuin kyse on 7 981,28 euron suuruisista välittömistä henkilöstökuluista Cocoon-sopimuksen osalta ja 9 250 euron suuruisista välittömistä henkilöstökuluista Dicoems-sopimuksen osalta.

194 Tästä seuraa, että välillisten kustannusten laskentaa on arvioitava uudelleen, jotta tukikelpoisten välittömien kustannusten lisääntymisestä, vähennettynä alihankinnan kustannuksilla, otetaan huomioon asianmukainen osuus.

Väite, jonka mukaan lopullinen tilintarkastuskertomus on epäjohdonmukainen

195 Kantaja väittää, että lopullinen tilintarkastuskertomus on epäjohdonmukainen eikä siinä täsmennetä selvästi, millä perusteella tiettyjä määriä on pidetty tukikelpoisina. Vaikka tiettyjä työsopimuksia pidettiin pätemättöminä tai olemattomina, tietyt henkilöstökulut on katsottu tukikelpoisiksi.

196 Unionin yleinen tuomioistuin toteaa, että lopullisesta tilintarkastuskertomuksesta ilmenee, että tietyt henkilöstökulut on katsottu tukikelpoisiksi, koska ne oli kirjattu kirjanpitoasiakirjoihin ja niistä oli riittävät todisteet. Esimerkiksi lopullisen tilintarkastuskertomuksen 5.3.3. kohdassa (kyseisen kertomuksen sivu 28) todetaan, että 250 euron määrä, jota vaaditaan Cocoon-sopimuksen toisen jakson osalta, vastaa ensimmäistä jaksoa koskevan tarkastuslausunnon kuluja, että tämä määrä on maksettu ja että se sisältyy kirjanpitoon. Se on siis tukikelpoinen, toisin kuin määrä, joka vastaa toista jaksoa koskevan tarkastuslausunnon kuluja, joita ei ole kirjattu kirjanpitoon. Samoja perusteluja sovelletaan Dicoems-sopimukseen.

197 Samoin lopullisen tilintarkastuskertomuksen 5.4.3. kohdassa (kyseisen kertomuksen sivu 31) selitetään, miksi tietyt hankkeeseen käytetyt välittömät kustannukset, jotka ovat perusteltuja ja jotka on kirjattu asianmukaisesti kantajan kirjanpitoon, on hyväksytty tukikelpoisiksi Cocoon-hankkeen puitteissa, vaikka niitä ei ollut vaadittu maksettaviksi.

198 On todettava, että tilintarkastuksessa esitetään syyt sille, että tiettyjä kustannuksia on pidetty tukikelpoisina. Kantaja ei osoita todistein, miten tämä toteamus on ristiriidassa sen kanssa, että muita kustannuksia on pidetty tukikelvottomina. Kantajan tätä koskevat suulliset huomautukset eivät horjuta tätä toteamusta.

199 Tästä seuraa, että väite, jonka mukaan lopullinen tilintarkastuskertomus on epäjohdonmukainen, on hylättävä.

Ensimmäistä kanneperustetta koskeva toteamus

200 Edellä esitetystä seuraa, että ensimmäinen kanneperuste on hyväksyttävä siltä osin kuin se koskee välittömiä henkilöstökuluja, joita on pidettävä tukikelpoisina 17 231,28 euron määrän osalta, ja tähän määrään liittyviä välillisiä kustannuksia, jotka johtuvat sopimusten soveltamisesta. Kyseinen kanneperuste on hylättävä muilta osin.

Toinen kanneperuste, jonka mukaan komissio on laiminlyönyt valvontavelvoitteensa sekä loukannut lojaaliteettiperiaatetta sopimusten täytäntöönpanossa

201 Kantaja väittää, että komissio on laiminlyönyt valvontavelvoitteensa, ja vetoaa tältä osin tiettyihin sopimuksen määräyksiin. Se väittää, että sopimuksen purkamisen edellytykset eivät täyttyneet. Lisäksi se väittää komission loukanneen Belgian siviilioikeuden mukaista lojaaliteettiperiaatetta. Se vaatii myös kohtuullisen korvauksen maksamista vahingosta, jonka se kärsi valvonnan puuttumisen vuoksi.

202 Ensimmäiseksi kantaja vetoaa useisiin yleisten ehtojen määräyksiin ja väittää, että komissio on laiminlyönyt valvontavelvoitteensa Cocoon- ja Dicoems-hankkeen täytäntöönpanovaiheen aikana.

203 On todettava, että yleisten ehtojen II.3 kohdan 4 alakohdan a alakohdassa määrätään, että komissio valvoo hankkeen tieteellistä, teknistä ja rahoituksellista toteuttamista.

204 Mikään kantajan väitteistä ei kuitenkaan osoita, että komissio olisi laiminlyönyt jonkin sopimukseen perustuvan valvontavelvoitteensa tässä asiassa.

205 Yleisten ehtojen II.8 kohdassa nimittäin todetaan, että komissio sitoutuu arvioimaan raportit 45 päivän kuluessa niiden vastaanottamisesta. Hallinnointiraporttien ja erityisesti II.7 kohdan 2 alakohdan b alakohdassa tarkoitettujen rahoitusasiakirjojen osalta yleisten ehtojen II.8 kohdan 3 alakohdassa kuitenkin todetaan, että se, ettei komissio vastaa tässä määräajassa, ei merkitse näiden asiakirjojen hyväksymistä eikä estä komissiota hylkäämästä niitä jopa maksamisen määräpäivän jälkeen. Nyt käsiteltävässä asiassa se, ettei komissio puutu asiaan hankkeiden täytäntöönpanovaiheen aikana, ei siis ole tämän sopimusehdon vastaista.

206 Samoin yleisten ehtojen II.28 kohdan 8 alakohdasta ilmenee, että komissio voi lykätä maksuja, jos rahoitusilmoituksia ei voida hyväksyä tai sääntöjenvastaisuuksia ilmenee, mutta siinä ei aseteta komissiolle mitään tätä koskevaa velvollisuutta.

207 Näin ollen kantajan väite, jonka mukaan komission olisi pitänyt puuttua asiaan nopeammin ja pyytää sitä korjaamaan kirjanpidon sääntöjenvastaisuudet ennen hankkeiden päättämistä ja tilintarkastuksen toteuttamista, ei perustu mihinkään nyt käsiteltävässä asiassa sovellettavaan sopimuslausekkeeseen.

208 Kuten komissio korostaa, lisäksi se, että komissio toteutti tilintarkastus- ja rahoitustarkastusmenettelyn, jonka avulla paljastettiin nyt käsiteltävässä asiassa kyseessä olevat sääntöjenvastaisuudet, osoittaa, että se noudatti valvontavelvoitettaan soveltamalla yleisten ehtojen II.29 kohtaa, jossa määrätään, että komissio voi milloin tahansa sopimuksen aikana ja viisi vuotta hankkeen päättymisen jälkeen järjestää tarkastuksia.

209 Väite, jonka mukaan komission olisi pitänyt toteuttaa tarkempaa valvontaa, koska se oli tietoinen Dicoems-sopimuksen koordinoijan konkurssista ja petosten olemassaolosta, ei horjuta tätä toteamusta ja se on hylättävä, koska sillä ei myöskään ole yhteyttä sääntöjenvastaisuuksiin, joihin kantaja on syyllistynyt.

210 Tästä seuraa, että väite, jonka mukaan sopimusmääräyksiä on rikottu valvonnan puuttumisen vuoksi, on hylättävä.

211 Toiseksi kantaja väittää, että yleisten ehtojen II.16 kohdan 2 alakohdassa määrätyt sopimuksen purkamisen edellytykset eivät täyttyneet nyt käsiteltävässä asiassa. Sen mukaan komission olisi pitänyt aloittaa yleisten ehtojen II.16 kohdan 1 alakohdassa tarkoitettu kontradiktorinen vaihe ennen sopimuksen purkamista. Kantajan mukaan komissio rikkoi näin sopimusehtoja sekä loukkasi sopimusoikeudellista lojaaliteettiperiaatetta.

212 On muistutettava, että yleisten ehtojen II.16 kohdan 2 alakohdassa todetaan, että komissio voi lopettaa sopimuspuolen osallistumisen välittömästi, jos sopimuspuoli on syyllistynyt tahallisesti tai tuottamuksellisesti sääntöjenvastaisuuteen sopimuksen täytäntöönpanossa (yleisten ehtojen II.16 kohdan 2 alakohdan a alakohta) tai jos sopimuspuoli ei ole noudattanut osallistumissäännöissä vahvistettuja käyttäytymissääntöjä (yleisten ehtojen II.16 kohdan 2 alakohdan b alakohta).

213 Termi ”sääntöjenvastaisuus” on määritelty yleisten ehtojen II.1 kohdan 11 alakohdassa siten, että sillä tarkoitetaan ”mitä tahansa yhteisön oikeuden säännöksen tai määräyksen tai sopimusvelvoitteen rikkomista, joka johtuu sopimuspuolen teosta tai laiminlyönnistä ja joka perusteettoman menon takia aiheuttaa tai voisi aiheuttaa vahinkoa Euroopan yhteisöjen yleiselle talousarviolle tai Euroopan yhteisöjen hoidossa oleville talousarvioille”.

214 Kuten edellä ensimmäisen kanneperusteen yhteydessä todetaan, nyt käsiteltävässä asiassa kantaja on syyllistynyt sääntöjenvastaisuuksiin, jotka on mainittu lopullisessa tilintarkastuskertomuksessa, ja on osoitettu, että nämä sääntöjenvastaisuudet vastaavat yleisten ehtojen II.1 kohdan 11 alakohdassa esitettyä määritelmää.

215 Tilintarkastuksessa mainittiin nimittäin erityisesti se, ettei kantajan kirjanpidossa voida jäljittää tiettyjä kustannuksia, joiden korvaamista kantaja on vaatinut; sopimusten täytäntöönpanoa koskevien asiakirjojen alkuperäisversioiden (tai oikeiksi todistettujen jäljennösten, silloin kun ne sallittiin) puuttuminen; se, että tietyt kustannukset, joiden korvaamista kantaja on vaatinut, eivät olleet todellisia eivätkä vastanneet hankkeisiin liittyviä asiakirjatositteita; se, että allekirjoittamalla komissiolle toimitetut rahoitusasiakirjat kantaja on vahvistanut olosuhteet, jotka eivät vastaa todellisuutta tiettyjen kustannusten ja niihin liittyvien tositteiden osalta, ja se, että alihankintasopimuksia oli tehty sopimusehtojen vastaisesti (lopullisen tilintarkastuskertomuksen 1.4 kohta, 10 ja 11 sivu).

216 Lisäksi nämä kantajan sopimusvelvoitteiden laiminlyönnit ja erityisesti yleisten ehtojen II.19 kohdan ja sitä seuraavien kohtien rikkominen vaikuttavat unionin talousarvioon, koska EU:n rahoitus Cocoon- ja Dicoems-hankkeen talousarvioon perustuu sopimuspuolen, tässä tapauksessa kantajan, ilmoittamien kulujen tukikelpoisuuteen ja sopimusvelvoitteiden noudattamiseen.

217 Kuten komissio korostaa, yleisten ehtojen II.16 kohdan 2 alakohta ei edellytä välttämättä kantajan petollista aikomusta, jotta sopimus voitaisiin purkaa.

218 Toisin kuin kantaja väittää vastauskirjelmässään, myöskään se, että katsotaan, että kyseessä olevat sääntöjenvastaisuudet voitiin yksilöidä vasta tilintarkastuksen jälkeen, ei merkitse sitä, että nämä sääntöjenvastaisuudet olisivat olleet vähämerkityksellisiä. Yleisten ehtojen II.1 kohdan 11 alakohdassa esitetty sääntöjenvastaisuuksien määritelmä ei sisällä mitään merkittävyyskynnystä (edellä 139

kohdassa mainittu asia ELE.SI.A v. komissio, tuomion 107 kohta). Ei ole siis lainkaan ristiriitaista katsoa, että sopimuksen purkaminen kantajan osalta yleisten ehtojen II.16 kohdan 2 alakohdan mukaisesti oli perusteltua nyt käsiteltävässä asiassa kyseessä olevien sääntöjenvastaisuuksien perusteella.

219 Näin ollen yleisten ehtojen II.16 kohdan 2 alakohdan edellytykset täyttyivät nyt käsiteltävässä asiassa. Se, että tiettyjä tilintarkastuksessa poissuljettuja summia on pidettävä tukikelpoisina (edellä 200 kohta), ei horjuta tätä toteamusta.

220 Näin ollen on todettava, että kun komissio lopetti kantajan osallistumisen aloittamatta yleisten ehtojen II.16 kohdan 1 alakohdassa tarkoitettua kontradiktorista menettelyä, se ei rikkonut sovellettavia sopimusmääräyksiä.

221 Kolmanneksi kantaja väittää, että lojaaliteettiperiaatetta on loukattu.

222 On muistutettava, että Belgian siviilikoodeksin 1134 §:n kolmannessa momentissa säädetään, että sopimukset on pantava täytäntöön lojaaliteettiperiaatetta noudattaen ja saman siviilikoodeksin 1135 §:ssä säädetään, että ”sopimukset eivät velvoita ainoastaan siihen, mistä määrätään sopimuksessa nimenomaisesti, vaan kaikkiin velvoitteeseen luonnostaan kohtuuden, käytännön tai lain mukaisesti kuuluviin seurauksiin”.

223 On kuitenkin todettava yhtäältä, että se, että komissio ei ole esittänyt huomautuksia tai arvostelua kantajan rahoitusilmoituksista, ei vaikuta kantajalle sopimuksen nojalla syntyviin velvoitteisiin (ks. vastaavasti asia T-68/99, Toditec v. komissio, tuomio 16.5.2001, Kok., s. II-1443, 98 kohta).

224 Toisaalta on todettava – kuten komissio korostaa – että vaikka se ei käynyt keskusteluja kantajan kanssa rahoituksen ja kirjanpidon sääntöjenvastaisuuksien korjaamisesta ja vaikka se ei kiinnittänyt kunkin hankkeen koordinoijan tai kantajan huomiota ennen tilintarkastusta, tämä selittyy sillä, että rahoitustarkastus- ja tilintarkastusmenettely oli tarpeen kyseessä olevien sääntöjenvastaisuuksien paljastamiseksi.

225 Tältä osin lopullisen tilintarkastuskertomuksen toteamuksista ja erityisesti todetuista kirjanpidon sääntöjenvastaisuuksista (se, ettei kantajan kirjanpidossa voida jäljittää tiettyjä kustannuksia, joiden korvaamista kantaja on vaatinut; se, että tietyt kustannukset, joiden korvaamista kantaja on vaatinut, eivät vastanneet toimitettuja asiakirjatositteita; tiettyjen virheellisesti tukikelpoisiksi todettujen kustannusten tukikelvottomuus) ilmenee, että sääntöjenvastaisuudet voitiin nyt käsiteltävässä asiassa yksilöidä ainoastaan tilintarkastuksen ja rahoitustarkastuksen perusteella tapahtuvan huolellisen tutkinnan avulla.

226 Vastauskirjelmässä esitetyt kantajan väitteet, joiden mukaan komissio oli tietoinen Dicoems-hankkeen koordinoijan, joka oli ollut tutkinnan kohteena, konkurssista ja petosten olemassaolosta, minkä vuoksi sen olisi pitänyt toteuttaa tarkempaa valvontaa, eivät horjuta tätä toteamusta varsinkaan, koska – kuten edellä 209 kohdassa huomautetaan – näillä tosiseikoilla ei ole yhteyttä tässä asiassa kyseessä oleviin sääntöjenvastaisuuksiin, joihin kantaja on syyllistynyt. Toisin kuin kantaja väittää, komission valvontavelvollisuus ei myöskään muutu täysin hyödyttömäksi, vaikka tarkastukset toteutetaan ohjelman päätteeksi, koska komissio voi tällaisten tarkastusten avulla nimenomaan tarkastaa, ovatko sopimuskumppanit täyttäneet sopimusvelvoitteensa.

227 Tämän vuoksi väite lojaaliteettiperiaatteen loukkaamisesta on hylättävä.

228 Neljänneksi kantaja väittää, että komission valvonnan puute aiheutti sille vahinkoa, sillä määriä on pidetty tukikelvottomina, vaikka sääntöjenvastaisuudet olisi voitu korjata ennen tilintarkastuksen päättämistä, jos ne olisi riitautettu ajoissa. Kantaja vaatii kohtuullista korvausta kuudennen puiteohjelman puitteissa tarjotuista palveluista. Se vaatii toissijaisesti perusteettoman edun palauttamista.

229 Kantaja, jolta kysyttiin asiasta istunnossa, totesi, että tällä vaatimuksella se toimi sopimussuhteen puitteissa ja että perusteettoman edun palauttamista koskeva väite kuului viidenteen kanneperusteeseen (jäljempänä 281–290 kohta), mikä mainittiin istuntopöytäkirjassa.

230 On muistutettava, että sopimussuhteeseen perustuvan vastuun osalta Belgian siviilikoodeksin 1142 §:ssä, joka kuuluu III osaan, jonka otsikkona on ”Sopimukset tai sopimusvelvoitteet yleensä”, III lukuun, säädetään, että ”mikä tahansa toimintavelvoite tai toimimattomuusvelvoite johtaa vahingonkorvaukseen, jos velallinen ei noudata velvoitetta”.

231 Lisäksi Belgian siviilikoodeksin 1147 §:n mukaan ”velallinen velvoitetaan maksamaan tarvittaessa vahingonkorvausta joko velvoitteen laiminlyönnin vuoksi tai velvoitteen täytäntöönpanossa myöhästymisen vuoksi aina, kun velallinen ei näytä, että laiminlyönti johtui ulkoisesta seikasta, jota ei voida lukea hänen syykseen, ja kun hän ei ole toiminut mitenkään epälojaalisti”.

232 Tästä seuraa, että jotta sopimusperusteinen vahinko korvattaisiin, kolmen seuraavan edellytyksen on täytyttävä: sopimusta ei ole pantu täytäntöön, vahinko on syntynyt ja täytäntöönpanon puuttumisen ja vahingon välillä on syy-yhteys.

233 Nyt käsiteltävässä asiassa on riittävää todeta, että – kuten edellä todetaan – komissio ei ole laiminlyönyt kyseessä olevien sopimusten ehdoissa määritettyä valvontavelvoitettaan eikä loukannut lojaliteettiperiaatetta sopimuksen täytäntöönpanossa, sellaisena kuin kantaja on siihen vedonnut (edellä 201–227 kohta).

234 Ensimmäinen edellytys ei siis täyty.

235 Lisäksi kantaja väittää, että hankkeet on toteutettu ja että se tarjosi palveluja, joista on koitunut kuluja. Tämä väite on kuitenkin hylättävä.

236 Siltä osin kuin kantaja tukeutuu sopimusoikeudelliseen vastuuseen on muistutettava, että hankkeen toteuttamisen toteennäyttäminen ei riitä erityisen tuen myöntämisen perustelemiseksi. Tuensaajan on lisäksi esitettävä näyttö siitä, että hänelle on aiheutunut ilmoitetut menot kyseessä olevan tuen myöntämiselle vahvistettujen edellytysten mukaisesti, koska ainoastaan asianmukaisesti perusteltuja kuluja voidaan pitää tukikelpoisina. Tuensaajan velvollisuus noudattaa vahvistettuja taloudellisia edellytyksiä on jopa yksi sen keskeisistä sitoumuksista ja siten unionin taloudellisen tuen myöntämisedellytys (asia T-500/04, komissio v. IIC, tuomio 22.5.2007, Kok., s. II-1443, 94 kohta ja asia T-220/10, komissio v. EU Research Projects, tuomio 17.10.2012, 29 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

237 Kuten edellä todetaan, nyt käsiteltävässä asiassa kantaja ei ole noudattanut kaikkia rahoitusta ja kirjanpitoa koskevia velvoitteitaan (edellä 200 kohta).

238 Sopimusperusteista vahingonkorvausta koskeva vaatimus on näin ollen hylättävä.

239 Siltä osin kuin kantaja vaatii perusteettoman edun palauttamista, on viitattava perusteluihin, jotka esitetään viidennen kanneperusteen ensimmäisen osan yhteydessä (jäljempänä 281–290 kohta).

240 Lopuksi väitteet, joilla pyritään veloitusilmoituksen kumoamiseen, on hylättävä, koska ne on esitetty sellaisen vaatimusten osan tueksi, jota ei voida ottaa tutkittavaksi (edellä 75 kohta).

241 Kaiken edellä esitetyn perusteella toinen kanneperuste on hylättävä kokonaisuudessaan.

Kolmas kanneperuste, jonka mukaan komissio loukkasi hyvän hallinnon periaatetta ja suhteellisuusperiaatetta

242 Kantaja esittää tämän kanneperusteen tueksi kaksi väitettä, joista yhden mukaan hyvän hallinnon periaatetta on loukattu ja toisen mukaan suhteellisuusperiaatetta on loukattu.

243 Kantaja täsmensi, että tällä kanneperusteella tuetaan vaatimusten kolmatta ja neljättä osaa. Siltä osin kuin tällä kanneperusteella vaaditaan veloitusilmoituksen kumoamista, se on hylättävä, koska se on esitetty sellaisen vaatimusten osan tueksi, jota ei voida ottaa tutkittavaksi (edellä 75 kohta). Sitä tutkitaan siis jäljempänä siltä osin kuin sillä tuetaan vaatimusten kolmatta osaa, jolla riitautetaan kyseessä olevien sopimusten purkamispäätös, ja vaatimusten neljättä osaa, jolla riitautetaan komission palautusvaatimus.

– Väite, jonka mukaan hyvän hallinnon periaatetta on loukattu

244 Kantaja vetoaa komission velvollisuuteen tutkia huolellisesti ja puolueettomasti merkitykselliset seikat. Ensinnäkin se arvostelee komission valvonnan puuttumista sopimusten täytäntöönpanovaiheen aikana. Kantaja korostaa tältä osin sitä, että komissio on hyväksynyt hiljaisesti sopimusten täytäntöönpanovaiheen huolimatta siitä, että se pyysi komission virkamiehiä puuttumaan tiettyihin sääntöjenvastaisuuksiin, joihin toisen riidanalaisen hankkeen koordinoija oli syyllistynyt, ja huolimatta sen kirjeistä komissiolle. Kantaja korostaa myös sitä, että Dicoems-hankkeen koordinoijan konkurssin jälkeen tämä hanke jatkui 18 kuukauden ajan ilman koordinoijaa. Toiseksi se arvostelee sitä, että kokouksia ei järjestetty ennen lopullista tilintarkastuskertomusta. Kolmanneksi se vetoaa siihen, ettei 19.8.2009 toimitettuja asiakirjoja otettu huomioon.

245 On muistutettava, että unionin toimielimiä velvoittavat suhteessa hallintoalamaisiin yleisestä hyvän hallinnon periaatteesta johtuvat velvoitteet yksinomaan silloin, kun ne täyttävät hallinnollisia tehtäviään. Jos sitä vastoin komission ja kantajan välinen suhde on selvästi sopimusoikeudellinen, kantaja voi arvostella komissiota ainoastaan sopimusmääräysten tai sopimukseen sovellettavan oikeuden rikkomisesta (asia T-179/06, komissio v. Burie Onderzoek en advies, tuomio 3.6.2009, 118 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa ja asia T-481/08, Alisei v. komissio, tuomio 8.2.2010, Kok., s. II-117, 95 ja 96 kohta).

246 Nyt käsiteltävän asian sopimusoikeudellisesta luonteesta ei ole epäilystä, ja kantaja itsekin on myöntänyt sen.

247 Kantajan väitteet, joiden mukaan komissiolla olisi kyseessä olevien sopimusten täytäntöönpanon yhteydessä erityisiä tehtäviä ja erioikeuksia, on hylättävä.

248 Tältä osin kantaja viittaa päätökseen nro 1513/2002. Tämän päätöksen 6.1 artiklassa todetaan, että ”komissio seuraa jatkuvasti ja järjestelmällisesti riippumattomien pätevien asiantuntijoiden avustuksella kuudennen puiteohjelman ja sen erityisohjelmien täytäntöönpanoa”. Liitteessä III olevassa 2 kohdassa todetaan, että ”komissio huolehtii tutkimustoimia toteuttaessaan käytännön valvonnan avulla rahoitukseen liittyvien yhteisön etujen suojelemisesta ja soveltaa varoittavia ja oikeasuhteisia seuraamuksia tapauksissa, joissa on havaittu väärinkäytöksiä”.

249 Samoin vastauksessaan unionin yleisen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen kantaja vetoaa komission toimivaltaan toteuttaa tarkastuksia, sen toimivaltaan päättää sopimus yksipuolisesti tai sen toimivaltaan periä riidanalaiset summat veloitusilmoituksella. Kantaja vetoaa siis komission hallinnolliseen toimivaltaan kuuluvien oikeuksien olemassaoloon.

250 Seikat, joihin kantaja vetoaa, eivät kuitenkaan poista nyt käsiteltävän riita-asian sopimusoikeudellista luonnetta eivätkä sitä, että tässä asiassa komissio toimi kyseessä olevien sopimusten mukaisesti käyttämättä julkisen vallan oikeuksia, jotka sille on myönnetty sen toimiessa hallinnollisena viranomaisena (ks. vastaavasti myös asia C-433/10 P, Mauerhofer v. komissio, määräys 31.3.2011, 83 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa ja asia T-97/07, Imelios v. komissio, määräys 10.4.2008, 28 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

251 Näin ollen kantaja voi arvostella komissiota ainoastaan sopimusmääräysten tai sopimukseen sovellettavan oikeuden rikkomisesta.

252 Nyt käsiteltävässä asiassa kantaja vetoaa hyvän hallinnon periaatteen loukkaamista koskevan väitteensä tueksi laiminlyönteihin, jotka koskevat valvonnan puuttumista sopimusten täytäntöönpanovaiheen aikana ja sitä, että kokouksia ei järjestetty ennen lopullista tilintarkastuskertomusta. Jos oletetaan, että näitä laiminlyöntejä pidetään toteennäytettyinä, on kuitenkin todettava, että ne eivät vaikuta velvoitteisiin, joita kantajalla on kyseessä olevien sopimusten nojalla, eivätkä kyseisten sopimusten purkamiseen nyt käsiteltävässä asiassa (ks. vastaavasti ja analogisesti asia T-246/09, Insula v. komissio, tuomio 13.6.2012, 274 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

253 Tässä tilanteessa näitä väitteitä on näin ollen pidettävä tehottomina.

254 Siltä osin kuin kantaja vetoaa hyvän hallinnon periaatteen loukkaamiseen, jotta kyseessä olevien sopimusten purkaminen todettaisiin lainvastaiseksi (vaatimusten kolmas osa), on lisäksi ja joka tapauksessa mustutettava – kuten edellä todetaan – että tämä purkaminen tapahtui sovellettavien sopimusmääräysten sekä lojaaliteettiperiaatteen mukaisesti (edellä 211–227 kohta). Kantajan tämän väitteen tueksi esittämät perustelut eivät ole omiaan horjuttamaan näitä toteamuksia.

255 Lisäksi väite, joka perustuu siihen, ettei 19.8.2009 toimitettuja asiakirjoja otettu huomioon, on myös hylättävä. Ensinnäkin on nimittäin niin, että komissio otti nämä asiakirjat huomioon (edellä 110 kohta). Toisaalta kantaja ei osoita, millä tavoin komission väitettyjen laiminlyöntien pitäisi aiheuttaa erilaisia seurauksia kuin ne, jotka on jo todettu ensimmäisen kanneperusteen yhteydessä (edellä 200 kohta).

256 Siltä osin kuin kantaja vetoaa hyvän hallinnon periaatteen loukkaamiseen, jotta komission palautusvaatimus (vaatimusten neljäs osa) todettaisiin perusteettomaksi, on todettava, ettei kantaja osoita, millä tavoin komission tätä koskevien väitettyjen laiminlyöntien pitäisi aiheuttaa erilaisia seurauksia kuin ne, jotka on jo todettu ensimmäisen kanneperusteen yhteydessä (edellä 200 kohta).

257 Kaikesta edellä olevasta seuraa, että hyvän hallinnon periaatteen loukkaamista koskeva kanneperuste on hylättävä.

– Väite, jonka mukaan suhteellisuusperiaatetta on loukattu

258 Kantaja väittää, että komission toteuttamat toimenpiteet ja erityisesti päätös purkaa sopimus, loukkaavat suhteellisuusperiaatetta, kun otetaan huomioon moitittujen sääntöjenvastaisuuksien puhtaasti kirjanpidollinen luonne.

259 On muistutettava, että SEU 5 artiklassa tarkoitetulla suhteellisuusperiaatteella säännellään kaikkia unionin toimintatapoja, olivatpa ne sopimussuhteeseen perustuvia tai eivät (ks. vastaavasti ja analogisesti asia T-154/01, Distilleria Palma v. komissio, tuomio 25.5.2004, Kok., s. II-1493, 44 kohta). Tässä periaatteessa edellytetään, että unionin toimielinten toimilla ei saa ylittää niitä rajoja, jotka johtuvat siitä, mikä on tarpeellista niillä tavoiteltujen päämäärien toteuttamiseksi ja tähän soveltuvaa (ks. analogisesti asia 15/83, Denkavit Nederland, tuomio 17.5.1984, Kok., s. 2171, 25 kohta ja asia T-216/96, Conserve Italia v. komissio, tuomio 12.10.1999, Kok., s. II-3139, 101 kohta).

260 Nyt käsiteltävässä asiassa lopullisesta tilintarkastuskertomuksesta ilmenee, että kantajaa moitittiin lukuisista erilaisista sääntöjenvastaisuuksista. Lopullisessa tilintarkastuskertomuksessa todettiin erityisesti se, ettei kantajan kirjanpidossa voida jäljittää kustannuksia, joiden korvaamista kantaja on vaatinut, sekä sopimusten täytäntöönpanoa koskevien asiakirjojen alkuperäisversioiden (tai oikeiksi todistettujen jäljennösten, silloin kun ne sallittiin) puuttuminen. Kyseisessä kertomuksessa todettiin myös, että tietyt kustannukset, joiden korvaamista kantaja on vaatinut, eivät olleet todellisia eivätkä vastanneet hankkeisiin liittyviä asiakirjatositteita. Siinä mainittiin lisäksi, että allekirjoittamalla komissiolle toimitetut rahoitusasiakirjat kantaja oli vahvistanut olosuhteet, jotka eivät vastaa todellisuutta tiettyjen kustannusten ja niihin liittyvien tositteiden osalta. Siinä todettiin myös, että alihankintasopimuksia oli tehty sopimusehtojen vastaisesti.

261 Näitä lopullisen tilintarkastuskertomuksen toteamuksia pidettiin virheellisinä ensimmäisen kanneperusteen yhteydessä siltä osin kuin kyse oli osasta välittömiä henkilöstökuluja, joita oli pidettävä tukikelpoisina 17 231,28 euron määrän osalta, ja tähän määrään liittyvistä välillisistä kustannuksista, jotka johtuvat sopimusten soveltamisesta (edellä 200 kohta).

262 On kuitenkin niin, että lopullisen tilintarkastuskertomuksen toteamukset ovat perusteltuja muilta osin.

263 On muistutettava, että komissiolla SEUT 317 artiklan mukaan oleva velvollisuus varmistaa unionin varojen moitteeton hoito ja tarve torjua unionin rahoitukseen liittyviä petoksia merkitsee sitä, että taloudellisia edellytyksiä koskevilla sitoumuksilla on keskeinen merkitys (ks. analogisesti yhdistetyt asiat T-428/07 ja T-455/07, CEVA v. komissio, tuomio 17.6.2010, Kok., s. II-2431, 126 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Nyt käsiteltävässä asiassa kantajan velvollisuus noudattaa velvoitteitaan, jotka koskevat erityisesti kustannusten jäljitettävyyttä ja aiheutuneita kustannuksia koskevien asiakirjatodisteiden toimittamista, on siis yksi sen olennaisista sitoumuksista, jonka avulla komissio voi saada tarvittavat tiedot sen tarkistamiseksi, onko kyseessä olevia maksuja käytetty sopimusehtojen mukaisesti.

264 Tästä seuraa, että komissio katsoi perustellusti, että kantaja oli Dicoems- ja Cocoon-sopimusten täytäntöönpanossa syyllistynyt vakaviin sääntöjenvastaisuuksiin, jotka voivat yleisten ehtojen II.1 kohdan 11 alakohdassa tarkoitetulla tavalla aiheuttaa vahinkoa unionin taloudellisille intresseille.

265 Tästä seuraa, että komission toteuttamat toimenpiteet ja erityisesti sopimuksen purkamista yleisten ehtojen II.16 kohdan 2 alakohdan mukaisesti koskeva päätös, jolla lisäksi sovelletaan merkityksellisiä sopimusmääräyksiä, kuten edellä (211–220 kohdassa) todetaan, eivät loukkaa suhteellisuusperiaatetta.

266 Tämä väite on näin ollen hylättävä.

267 Kolmas kanneperuste on näin ollen hylättävä kokonaisuudessaan.

Neljäs kanneperuste, jonka mukaan puolustautumisoikeuksia on loukattu ja perusteluvelvollisuutta on laiminlyöty

268 Kantaja väittää, että puolustautumisoikeuksia on loukattu, ja se väittää vastauskirjelmässä, että perusteluvelvollisuutta on laiminlyöty. Se totesi vastauksessaan kirjalliseen kysymykseen, että tällä kanneperusteella tuetaan vaatimusten kolmatta ja neljättä osaa. Siltä osin kuin tällä kanneperusteella vaaditaan veloitusilmoituksen kumoamista, se on hylättävä, koska se on esitetty sellaisen vaatimusten osan tueksi, jota ei voida ottaa tutkittavaksi (edellä 75 kohta).

– Väite, jonka mukaan puolustautumisoikeuksia on loukattu

269 Kantaja väittää ensimmäiseksi, ettei se voinut esittää kantaansa tarkastuksen aikana tai tilintarkastuskertomusluonnoksen jälkeen, ja toiseksi, että tilintarkastuksen toteuttaneet virkamiehet eivät olleet läsnä lopullista tilintarkastuskertomusta koskevissa 3.12.2009 ja 1.7.2010 pidetyissä kokouksissa.

270 Aluksi on todettava, ettei kantaja vetoa kyseessä olevien sopimusten minkään tietyn sopimusehdon rikkomiseen eikä mihinkään kyseisiin sopimuksiin sovellettavaan oikeussääntöön.

271 Vaikka oletettaisiin, että voitaisiin katsoa, että sopimukseen sovellettavassa oikeudessa edellytetään komission sopimusvelvoitteiden olemassaoloa tältä osin, kantaja ei osoita, millä tavoin seuraukset olisivat erilaisia kuin jo aiemmin todetut seuraukset (edellä 200 kohta).

272 Nyt käsiteltävän asian olosuhteista seuraa joka tapauksessa, että väite ei ole perusteltu. Edellä (38–46 kohdassa) mainituista asiakirjoista nimittäin ilmenee, että kantaja saattoi esittää näkemyksensä tilintarkastuskertomusluonnoksesta erityisesti 19.8.2009 päivätyllä kirjeellä, jonka komissio – toisin kuin kantaja väittää – otti huomioon lopullisen tilintarkastuskertomuksen yhteydessä (edellä 110 kohta). Pelkästään se, ettei sen vaatimuksia hyväksytty kokonaisuudessaan, ei merkitse sitä, ettei komissio olisi tutkinut näitä asiakirjoja. Lopullisen tilintarkastuskertomuksen esittämisen jälkeen komissio ja kantaja olivat lisäksi yhteydessä keskenään (edellä 48–59 kohta).

273 Näin ollen tämä kanneperuste on hylättävä.

– Väite, jonka mukaan perusteluvelvollisuutta on laiminlyöty

274 Kantaja väittää vastauskirjelmässä, ettei komissio ole perustellut sitä, ettei se ottanut huomioon lisäasiakirjoja, eikä esittänyt syitä sille, miksi komission huomioon ottamat määrät olivat erilaisia kuin sen kirjanpidosta ilmenevät määrät.

275 Ilman, että olisi tarpeen lausua tämän vastauskirjelmässä esitetyn väitteen tutkittavaksi ottamisen edellytysten täyttymisestä, on riittävää todeta, että perusteluvelvollisuus sitoo komissiota SEUT 296 artiklan nojalla. Se koskee kuitenkin ainoastaan kyseisen toimielimen yksipuolisia toimintatapoja. Se ei näin ollen velvoita komissiota sen sopimuksen nojalla, joka sitoo kyseisen toimielimen kantajaan. Tästä seuraa, että kyseisen velvollisuuden perusteella voi mahdollisesti syntyä ainoastaan sopimussuhteen ulkopuolinen yhteisön vastuu (ks. vastaavasti edellä 259 kohdassa mainittu asia Distilleria Palma v. komissio, tuomion 46 kohta). Kannekirjelmästä tai kantajan vastauksista unionin yleisen tuomioistuimen kysymyksiin ei kuitenkaan ilmene, että kantaja olisi aikonut vedota tältä osin unionin sopimussuhteen ulkopuoliseen vastuuseen.

276 Lisäksi on todettava, ettei kantaja missään tapauksessa osoita, millä tavoin tällaisen laiminlyönnin seuraukset olisivat erilaisia kuin seuraukset, jotka todettiin jo ensimmäisen kanneperusteen yhteydessä (edellä 200 kohta).

277 Tämä väite on näin ollen hylättävä ja tämän seurauksena tämä kanneperuste on hylättävä kokonaisuudessaan.

Ensisijaista vaatimusta koskeva päätelmä

278 Kaiken edellä esitetyn perusteella ensisijainen vaatimus on hyväksyttävä osittain. On todettava, että tukikelpoisiin kustannuksiin, joista komission on vastattava riidanalaisten sopimusten mukaisesti, kuuluvat myös 17 231,28 euron suuruiset välittömät henkilöstökulut ja tähän määrään liittyvät välilliset kustannukset, jotka johtuvat sopimusten soveltamisesta

279 Ensisijainen vaatimus on hylättävä muilta osin ilman, että olisi tarpeen pyytää lisää asiantuntijalausuntoja, mitä kantaja ehdotti istunnossa.

3. *Toissijainen vaatimus, joka perustuu viidenteen kanneperusteeseen*

280 Kantaja esittää viidennen kanneperusteen, jolla tuetaan sen toissijaista vaatimusta komission velvoittamiseksi maksamaan sille vahingonkorvausta sille väitteen mukaan aiheutuneen vahingon korvaamiseksi. Tällä kanneperusteella pyritään siihen, että todetaan komission yhtäältä saaneen perusteetonta etua ja toisaalta syyllistyneen lainvastaisuuteen.

Ensimmäinen osa, joka koskee perusteetonta etua

281 Tämän kanneperusteen ensimmäisen osan yhteydessä kantaja väittää komission hyötyneen kyseessä olevien hankkeiden tieteellisistä tuloksista ja, kun otetaan huomioon sopimusten purkaminen, komission saaneen perusteetonta etua.

282 On muistutettava, että perusteettomaan etuun perustuva kanne, sellaisena kuin siitä on säädetty useimmissa kansallisissa oikeusjärjestyksissä, ei sisällä edellytystä, joka koskisi vastaajan toiminnan lainvastaisuutta tai virhettä. Sen sijaan jotta tämä kanne voitaisiin hyväksyä, on olennaista, että edulle ei ole mitään pätevää oikeudellista perustetta. Tämä edellytys ei täyty muun muassa silloin, kun etu perustuu sopimusvelvoitteisiin (asia C-47/07 P, Masdar (UK) v. komissio, tuomio 16.12.2008, Kok., s. I-9761, 45 ja 46 kohta).

283 Kuten komissio korostaa, nyt käsiteltävässä asiassa sen väitteen mukaan saama etu johtuu sopimuspuolten välisistä sopimussuhteista.

284 Tästä seuraa, ettei komission mahdollista edunsaantia kantajan kustannuksella voida pitää perusteettomana, koska ne johtuvat olemassa olevasta sopimussuhteesta.

285 Myöskään se, että kyseessä olevat sopimukset on purettu komission 5.11.2010 päivätyllä kirjeellä, kuten kantaja korostaa, ei muuta tätä toteamusta.

286 Tämän väitteen kohteena on nimittäin todellisuudessa sopimussuhteeseen perustuva vahingonkorvausvaatimus tästä purkamisesta huolimatta. Lisäksi kyseessä olevista sopimuksista ilmenee, että tiettyjä sopimusehtoja sovelletaan sopimuspuoleen jopa sopimusten päättämisen jälkeen, ja tämä koskee erityisesti II.29, II.30 ja II.31 kohtaa, jotka liittyvät tilintarkastukseen, vahingonkorvaukseen ja perusteettomasti maksettujen määrien palauttamiseen.

287 Kantaja ei voi missään tapauksessa väittää perustellusti, että komissio olisi saanut etua näiden sopimusten avulla.

288 Yleisten ehtojen II.27 kohdan mukaan rahoitusasetuksen mukaisesti koordinoijalle yhteenliittymän lukuun myönnetyt ennakot ovat yhä unionin omaisuutta.

289 Lisäksi yleisten ehtojen II.32 kohdan sanamuodosta, luettuna yhdessä samojen yleisten ehtojen II.1 kohdan 14 alakohdan kanssa, ilmenee, että hankkeiden tulokset sekä niihin liittyvät oikeudet ovat yksin komission sopimuskumppaneiden, jotka ovat myötävaikuttaneet niiden saavuttamiseen, omaisuutta (ks. myös edellä 252 kohdassa mainittu asia Insula v. komissio, tuomion 264 kohta).

290 Viidennen kanneperusteen ensimmäinen osa on näin ollen hylättävä.

Toinen osa, jonka perustana on komission tuottamukseen perustuva vastuu

291 Kantaja väittää, että unionin toisen rahoitushankkeen (Pasodoble) yhteydessä komissio lähetti Tutkimuksen toimeenpanoviraston (REA) yksikön päällikön välityksellä 16.4.2010 eli välittömästi tilintarkastusten jälkeen kirjeen tämän toisen hankkeen koordinoijalle varoittaen tätä kantajan toimintakyvyn osalta ja suositellen, että sille maksetaan vain osa ennakkomaksusta. Kantaja väittää, että tämä on komission, josta REA on riippuvainen, virhe, joka on aiheuttanut taloudellista ja aineetonta vahinkoa.

292 On muistutettava, että tiettyjä yhteisön ohjelmien hallinnointitehtäviä hoitavien toimeenpanovirastojen asemasta 19.12.2002 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 58/2003 (EYVL 2003, L 11, s. 1) myönnetään komissiolle toimivalta perustaa toimeenpanovirastoja ja antaa niille tiettyjä yhteisön ohjelman tai ohjelmien hallinnointiin liittyviä tehtäviä. Vaikka komissio hoitaa edelleen tehtävät, joihin liittyy poliittisia valintoja ilmentävää harkintavallan käyttöä, viraston tehtäväksi voidaan antaa hankkeen eri vaiheiden hallinnointi, talousarvion toteuttamistoimien vahvistaminen sekä yhteisön ohjelman toteuttamiseksi tarvittavien toimien, etenkin sopimusten tekemiseen ja avustuksiin liittyvien toimien, toteuttaminen komission valtuutuksen perusteella (asetuksen N:o 58/2003 6 artiklan 1 ja 2 kohta).

293 Lisäksi asetuksen N:o 58/2003 4 artiklan 2 kohdassa säädetään, että toimeenpanovirasto on oikeushenkilö. Kyseisen asetuksen 21 artiklasta ilmenee, että viraston sopimukseen perustuva vastuu määräytyy asianomaiseen sopimukseen sovellettavan lain mukaisesti ja että sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskevissa asioissa toimeenpanoviraston on korvattava viraston tai sen henkilöstön tehtäviä hoitaessaan aiheuttamat vahingot jäsenvaltioiden oikeudelle yhteisten yleisten periaatteiden mukaisesti. Euroopan unionin tuomioistuimella on tuomiovalta tällaisten vahinkojen korvaamista koskevissa riita-asioissa. Lisäksi kyseisen asetuksen 22 artiklan mukaan jokainen kolmannen osapuolen vastainen toimeenpanoviraston toimi voidaan antaa komission käsiteltäväksi sen laillisuuden valvomiseksi jokaisen henkilön, jonka etuja asia suoraan tai epäsuorasti koskee, tai jonkin jäsenvaltion toimesta. Hallinnollista muutosta haetaan komissiolta, jonka päätöksestä voidaan nostaa kumoamiskanne unionin tuomioistuimessa.

294 Tämän asetuksen N:o 58/2003 mukaisesti komissio perusti REA:n yhteisön tutkimuksen alan erityisohjelmien Ihmiset, Valmiudet ja Yhteistyö tiettyjä osa-alueita hallinnoivan tutkimuksen toimeenpanoviraston perustamisesta neuvoston asetuksen (EY) N:o 58/2003 mukaisesti 14.12.2007 tehdyllä komission päätöksellä 2008/46/EY (EUVL 2008, L 11, s. 9).

295 Päätöksen 2008/46/EY 1 artiklassa todetaan, että REA:n perussäännöstä säädetään asetuksessa N:o 58/2003.

296 Tästä seuraa, että REA on oikeushenkilö. Samoin päätöksestä 2008/46 ja asetuksen N:o 58/2003 21 artiklasta, kun niitä tarkastellaan yhdessä, seuraa, että sopimussuhteen ulkopuolisen vastuun osalta REA:n on korvattava sen tai sen henkilöstön tehtäviä hoitaessaan aiheuttamat vahingot.

297 Lisäksi päätöksestä 2008/46 seuraa, että REA:n tehtävänä on muun muassa yksittäisten hankkeiden vaiheiden hallinnointi toteutettaessa ”Ihmiset”-, ”Valmiudet”- ja “Yhteistyö”-erityisohjelmien tiettyjä osa-alueita, komission hyväksymän työohjelman hallinnointi sekä tältä osin tarvittavien tarkastusten tekeminen. Sen tehtävänä on myös talousarvion tulojen ja menojen toteuttamistoimien vahvistaminen sekä kyseisten ohjelmien osien hallinnoimiseksi tarvittavien toimien, etenkin avustusten myöntämiseen ja sopimusten tekemiseen liittyvien toimien, toteuttaminen (päätöksen 2008/46 4 artiklan 1 kohta).

298 Nyt käsiteltävässä asiassa kantaja väittää, että REA:n yksikönpäällikön toisen hankkeen koordinoijalle lähettämä kirje aiheuttaa komission vastuun.

299 On kuitenkin todettava, että tässä 16.4.2010 päivätyssä kirjeessä on REA:n ylätunniste, ja sen on allekirjoittanut REA:n – joka on oikeushenkilö – yksikönpäällikkö. Ei ole myöskään kiistetty, että tämä kirje kuuluu REA:n toimialaan, johon kuuluvat hallinnointitehtävät ja talousarvion toteuttamistehtävät ja erityisesti avustusten myöntämiseen ja sopimusten tekemiseen liittyvät tehtävät. Sopimussuhteen ulkopuolisen vastuun osalta REA:n on korvattava sen tai sen henkilöstön tehtäviä hoitaessaan aiheuttamat vahingot (edellä 296 kohta).

300 Edellä esitetyn perusteella on todettava, toisin kuin kantaja väittää, ettei voida katsoa, että komissio olisi lähettänyt tämän kirjeen tai että se olisi vastuussa siitä (ks. vastaavasti ja analogisesti asia C-626/10 P, Agapiou Joséphidès v. komissio ja EACEA, määräys 10.11.2011, 27–30 ja 52–55 kohta ja asia T-411/05, Sogelma v. AER, tuomio 8.10.2008, Kok., s. II-2771, 50–57 kohta).

301 Tätä toteamusta ei horjuta kantajan väite, jonka tueksi ei ole esitetty todisteita ja jonka mukaan tässä kirjeessä mainittuja seikkoja olivat ”todistetusti” ehdottaneet komission virkamiehet. Vaikka komissio olisi ilmoittanut REA:lle tilintarkastuksen tuloksista, 16.4.2010 päivätty kirje on silti yksinomaan REA:n vastuulla.

302 Näin ollen kyseinen kirje, jonka voidaan katsoa olevan REA:n vastuulla, ei voi synnyttää komission vastuuta, ja komissiota vastaan osoitettu tämän kanneperusteen toinen osa on jätettävä tutkimatta.

303 Vaikka komission voitaisiin katsoa olevan vastuussa kyseisestä kirjeestä, on muistutettava, että sopimussuhteen ulkopuolisen unionin vastuun syntyminen ja aiheutuneen vahingon korvaamista koskevan oikeuden toteuttaminen SEUT 340 artiklan toisen kohdan nojalla riippuvat siitä, että kaikki seuraavat edellytykset täyttyvät: toimielinten moitittu toiminta on lainvastaista, vahinko on tosiasiassa syntynyt ja toiminnan ja väitetyn vahingon välillä on syy-yhteys (ks. mm. asia 26/81, Oleifici Mediterranei v. ETY, tuomio 29.9.1982, Kok., s. 3057, 16 kohta ja yhdistetyt asiat C-120/06 P ja C-121/06 P, FIAMM ym. v. neuvosto ja komissio, tuomio 9.9.2008, Kok., s. I-6513, 106 kohta). Koska näiden kolmen edellytyksen on täytyttävä samanaikaisesti, yhden edellytyksen täyttymättä jääminen riittää vahingonkorvauskanteen hylkäämiseen (ks. asia C-419/08 P, Trubowest Handel ja Makarov v. neuvosto ja komissio, Kok., s. I-2259, 41 kohta).

304 Nyt käsiteltävässä asiassa on riittävää todeta, ettei kantaja ole osoittanut, että 16.4.2010 päivättyä kirjettä rasittaisi syyksiluettava lainvastaisuus. Kyseisen kirjeen laatija toteaa nimittäin, että sen epäilykset kantajan toimintakyvystä sen toteuttaessa sille hankkeen puitteissa annettuja tehtäviä saivat hiljattain vahvistuksen komission tilintarkastuksen päätteeksi. Tässä yhteydessä kirjeen laatija suosittelee, että koordinoija maksaa kantajalle vain osan ennakkomaksusta ja että loppuosa voidaan maksaa vasta, kun kantaja on alkanut toimia tyydyttävällä tavalla tehtävänkuvauksen mukaisesti. Kirjeen laatija varaa oikeuden toteuttaa milloin hyvänsä tarkastuksen kantajan toimipaikassa varmistaakseen, että sille aiheutuneet kustannukset voidaan tosiasiallisesti yksilöidä ja että ne ovat tukikelpoisia.

305 Näin toimiessaan kirjeen laatija toteuttaa talousarvion hallinnointitehtäviään, eikä kantaja osoita, että se olisi rikkonut mitään oikeussääntöä tai syyllistynyt minkäänlaiseen sääntöjenvastaisuuteen. Toisin kuin kantaja väittää, tämän kirjeen sisältö ei myöskään ole kunniaa loukkaava, koska riippumatta siitä, että tietyt henkilöstökulut on katsottu virheellisesti tukikelvottomiksi, lopullisessa tilintarkastuskertomuksessa todetaan perustellusti sellaisten sääntöjenvastaisuuksien olemassaolo, joilla voidaan perustella Cocoon- ja Dicoems-sopimusten purkamista.

306 Tästä seuraa, että tämän kanneperusteen toinen osa on joka tapauksessa perusteeton.

307 Viides kanneperuste on siis hylättävä ilman, että olisi tarpeen lausua kantajan vaatimuksesta, jolla vaaditaan sitä, että komissio toimittaa asiakirjat, joiden perusteella voidaan arvioida vahinkoa, joka tämän kirjeen lähettämisestä kantajalle on väitteen mukaan aiheutunut.

Toissijaista vaatimusta koskeva päätelmä

308 Edellä esitetyn perusteella toissijainen vaatimus on näin ollen hylättävä.

4. *Komission vastakanne*

309 Komissio väittää, että Cocoon- ja Dicoems-sopimusten purkaminen ja veloitusilmoituksen esittäminen tapahtuivat täysin sovellettavien sopimusmääräysten mukaisesti. Vastauskirjelmässään komissio ensinnäkin nostaa vastakanteen, jossa se vaatii, että kantaja velvoitetaan maksamaan sille takaisin veloitusilmoituksessa mainittu 164 080,03 euron määrä lisättynä viivästyskoroilla yleisten ehtojen II.31 kohdan 2 alakohdan mukaisesti. Toiseksi komissio vaatii, että 5.11.2010 päivätyssä kirjeessä tarkoitettu kantajan Dicoems- ja Cocoon-hankkeisiin osallistumisen päättäminen vahvistetaan.

310 On aiheellista muistuttaa, että kun kanne on nostettu unionin yleisessä tuomioistuimessa välityslausekkeen perusteella, sen tulee ratkaista oikeusriita sopimukseen sovellettavan kansallisen aineellisen lainsäädännön perusteella (asia 426/85, komissio v. Zoubek, tuomio 18.12.1986, Kok., s. 4057, 4 kohta) eli nyt käsiteltävässä asiassa Belgian oikeuden perusteella, jolla säännellään kyseessä olevia sopimuksia kunkin sopimuksen 12 artiklan mukaisesti.

311 Sen sijaan sen yleisesti hyväksytyn oikeusperiaatteen, jonka mukaan jokainen tuomioistuin soveltaa omia menettelysääntöjään, mukaisesti lainkäyttötoimivaltaa sekä vaatimusten tutkittavaksi ottamisen edellytysten täyttymistä arvioidaan pelkästään unionin oikeuden perusteella (ks. vastaavasti edellä 310 kohdassa mainittu asia komissio v. Zoubek, tuomion 10 kohta ja asia T-110/10, Insula v. komissio, tuomio 13.6.2012, 29 ja 30 kohta).

312 Nyt käsiteltävässä asiassa komission vastakanne on esitetty vastauskirjelmän yhteydessä.

313 On kuitenkin muistutettava, että työjärjestyksen 48 artiklassa kielletään uusien perusteiden esittäminen asian käsittelyn kuluessa.

314 Lisäksi oikeuskäytännöstä ilmenee, että vaikka työjärjestyksen 48 artiklassa sallitaan uusien perusteiden esittäminen asian käsittelyn kuluessa tietyissä olosuhteissa, tätä määräystä ei missään tapauksessa voida tulkita siten, että siinä sallittaisiin se, että asianosainen muuttaa asian käsittelyn kuluessa asian kohdetta (ks. vastaavasti ja analogiseseti asia 278/85, komissio v. Tanska, tuomio 14.10.1987, Kok., s. 4069, 37 ja 38 kohta ja asia T-28/90, Asia Motor France v. komissio, tuomio 18.9.1992, Kok., s. II-2285, 43 kohta).

315 Työjärjestyksen 48 artiklassa ei erotella toisistaan tilanteita sen mukaan, onko kyse kantajasta vai vastaajasta.

316 Lisäksi unionin tuomioistuimella on ollut työjärjestyksensä sen määräyksen perusteella, jossa kielletään uusien perusteiden esittäminen asian käsittelyn kuluessa, mahdollisuus todeta, ettei tutkittavaksi oteta oikeudenkäyntiväitettä tai perustetta, joka esitettiin ensimmäisen kerran vastauskirjelmässä ja joka ei perustu käsittelyn aikana esille tulleisiin tosiseikkoihin tai oikeudellisiin seikkoihin (asia C-471/98, komissio v. Belgia, tuomio 5.11.2002, Kok., s. I-9681, 42 ja 43 kohta ja asia C-519/03, komissio v. Luxemburg, tuomio 14.4.2005, Kok., s. I-3067, 22 ja 23 kohta).

317 Nyt käsiteltävässä asiassa komission vastauskirjelmässä esitetty vastakanne on uusi komission vastineen yhteydessä esittämiin vaatimuksiin verrattuna. Vastakanteessa vaaditaan nimittäin ensimmäiseksi, että kantaja velvoitetaan maksamaan komissiolle takaisin veloitusilmoituksessa mainittu 164 080,03 euron määrä lisättynä viivästyskoroilla, ja toiseksi, että kantajan Dicoems- ja Cocoon-hankkeisiin osallistumisen päättäminen vahvistetaan.

318 Vaikka kantajan sopimuksiin osallistumisen päättäminen vahvistetaan ipso facto nyt käsiteltävässä asiassa annettavalla ratkaisulla, vastauskirjelmävaiheessa esitetty vaatimus tietyn summan palauttamisesta lisättynä viivästyskoroilla merkitsee lisävaatimusta vastineessa esitettyihin vaatimuksiin nähden. Kuten komissio täsmensi istunnossa, tällä vastakanteella lisätään vastineeseen vaatimus täytäntöönpanokelpoisen ratkaisun saamisesta.

319 Näin ollen vastakannetta, joka sisältää vaatimuksen tietyn summan palauttamisesta lisättynä viivästyskoroilla, voidaan pitää uutena vaatimuksena, jolla laajennetaan sen vastineessa esittämien vaatimusten kohdetta.

320 Komissio totesi vastauksena unionin yleisen tuomioistuimen kysymykseen, että unionin oikeussuojakeinoja koskevassa järjestelmässä toimivalta ratkaista kanne pääasiassa merkitsee toimivaltaa ratkaista kaikki vastakanteet, jotka on nostettu menettelyn aikana ja jotka johtuvat samasta kannekirjelmän kohteena olevasta toimesta tai tosiseikasta (asia C-517/03, komissio v. IAMA Consulting, määräys 27.5.2004, 17 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa). Nyt käsiteltävässä asiassa ei ole kuitenkaan kyse unionin yleisen tuomioistuimen toimivallasta lausua komission vastakanteessa esitetystä vaatimuksesta. Tämä väite ei horjuta toteamusta, jonka mukaan vastakanne on nyt käsiteltävässä asiassa uusi vaatimus, jolla laajennetaan vastineessa esitettyjen vaatimusten kohdetta.

321 Toisin kuin komissio väittää, puolustautumisoikeuksien suojaa ja kontradiktorista menettelyä koskevat periaatteet edellyttävät, että tällainen vaatimus esitetään jo vastineessa, myös tilanteessa, jossa –kuten nyt käsiteltävässä asiassa – vastakanteella uudistetaan veloitusilmoituksen sisältämä palautusvaatimus.

322 On siis katsottava, että tällainen vaatimus on esitetty liian myöhään ja että se on näin ollen jätettävä tutkimatta työjärjestyksen 48 artiklassa tarkoitetulla tavalla.

323 On vielä lisättävä, että tällainen myöhäinen esittäminen ei estä komissiota perimästä kyseisiä määriä SEUT 299 artiklan mukaisesti, jonka mukaan sen toimi, jossa määrätään maksuvelvollisuus muulle kuin valtiolle, on täytäntöönpanokelpoinen. Kuten yleisten ehtojen II.31 kohdan 5 alakohdassa todetaan, komissio voi nimittäin aina tehdä tässä määräyksessä tarkoitetun täytäntöönpanokelpoisen päätöksen unionin yleiseen talousarvioon sovellettavista varainhoitosäännöistä ja neuvoston asetuksen (EY, Euratom) N:o 1605/2002 kumoamisesta 25.10.2012 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU, Euratom) N:o 966/2012 (EUVL L 298, s. 1) 79 artiklan 2 kohdan 1 alakohdan perusteella (ks. vastaavasti ja analogisesti edellä 252 kohdassa mainittu asia T-246/09, Insula v. komissio, tuomio 13.6.2012, 95–99 kohta), ja toimivaltainen kansallinen viranomainen antaa tämän jälkeen täytäntöönpanomääräyksen.

324 Tämän seurauksena komission esittämää vastakannetta ei oteta tutkittavaksi.

Oikeudenkäyntikulut

325 Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 3 kohdan mukaan unionin yleinen tuomioistuin voi määrätä oikeudenkäyntikulut jaettaviksi asianosaisten kesken, jos asiassa osa vaatimuksista ratkaistaan toisen asianosaisen ja osa toisen asianosaisen hyväksi.

326 Nyt käsiteltävän asian olosuhteissa on päätettävä, että asianosaiset vastaavat omista oikeudenkäyntikuluistaan välitoimimenettelystä asiassa T-116/11 R aiheutuneet kulut mukaan lukien.

Näillä perusteilla

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto)

on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Association médicale européennen (EMA) kanne hyväksytään siltä osin kuin siinä vaaditaan 17 231,28 euron suuruisten Cocoon- ja Dicoems-sopimuksiin liittyvien välittömien henkilöstökulujen ja tähän määrään liittyvien, kyseisten sopimusten soveltamisesta johtuvien välillisten kustannusten korvaamista.

2) EMA:n kanne hylätään muilta osin.

3) Euroopan komission vastakanne hylätään.

4) Kumpikin asianosainen vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan, mukaan lukien välitoimimenettelystä asiassa T-116/11 R aiheutuneet kulut.

Forwood Dehousse Schwarcz

Julistettiin Luxemburgissa 11 päivänä joulukuuta 2013.

Allekirjoitukset

Sisällys

Asiaa koskevat oikeussäännöt ... 2

1. Sopimussuhde ... 2

2. Belgian oikeus ... 6

Asian tausta ... 6

Oikeudenkäyntimenettely ja asianosaisten vaatimukset ... 8

Oikeudellinen arviointi ... 10

1. Alustavat huomiot ... 10

2. Ensisijainen vaatimus, joka perustuu neljään ensimmäiseen kanneperusteeseen ... 11

Ensimmäinen kanneperuste, jonka mukaan yleisten ehtojen II.19, II.20, II.21 ja II.25 kohtaa on rikottu 11

Neljättä kautta koskeva palautusvaatimus ... 11

Väite, joka koskee kustannusmallin valintamahdollisuuden puuttumista ... 12

Väite, joka koskee sitä, että laskutetut kustannukset, joita ei ole vielä maksettu, eivät ole komission mukaan tukikelpoisia ... 12

Väite, joka koskee välittömiä henkilöstökustannuksia ... 14

– Cocoon-sopimuksen yhteydessä vaaditut henkilöstökulut ... 15

– Dicoems-sopimuksen yhteydessä vaaditut henkilöstökulut ... 18

Välillisiä kustannuksia koskeva väite 22

Väite, jonka mukaan lopullinen tilintarkastuskertomus on epäjohdonmukainen 22

Ensimmäistä kanneperustetta koskeva toteamus 23

Toinen kanneperuste, jonka mukaan komissio on laiminlyönyt valvontavelvoitteensa sekä loukannut lojaaliteettiperiaatetta sopimusten täytäntöönpanossa 23

Kolmas kanneperuste, jonka mukaan komissio loukkasi hyvän hallinnon periaatetta ja suhteellisuusperiaatetta 27

– Väite, jonka mukaan hyvän hallinnon periaatetta on loukattu 27

– Väite, jonka mukaan suhteellisuusperiaatetta on loukattu 28

Neljäs kanneperuste, jonka mukaan puolustautumisoikeuksia on loukattu ja perusteluvelvollisuutta on laiminlyöty 29

– Väite, jonka mukaan puolustautumisoikeuksia on loukattu 30

– Väite, jonka mukaan perusteluvelvollisuutta on laiminlyöty 30

Ensisijaista vaatimusta koskeva päätelmä 30

3. Toissijainen vaatimus, joka perustuu viidenteen kanneperusteeseen 31

Ensimmäinen osa, joka koskee perusteetonta etua 31

Toinen osa, jonka perustana on komission tuottamukseen perustuva vastuu 32

Toissijaista vaatimusta koskeva päätelmä 34

4. Komission vastakanne 34

Oikeudenkäyntikulut 35